

DET KONGELIGE
SOSIALDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 4

(2001-2002)

Om lov om endringer i folketrygdloven
og i enkelte andre lover
(samleproposisjon høsten 2001)

*Tilråding fra Sosial- og helsedepartementet av 5. oktober 2001,
godkjent i statsråd samme dag.*

1 Innledning

Sosial- og helsedepartementet legger med dette fram forslag til endringer i

- lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)
- lov 23. juni 2000 nr. 55 om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover
- lov 30. juni 2000 nr. 57 om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd og i enkelte andre lover
- lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner
- lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner
- lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse
- lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordningen for apoteketaten
- lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd
- lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten

Regjeringen har i forbindelse med Langtidsprogrammet 2002-2005 lagt fram en handlingsplan for sosial og økonomisk trygghet med vekt på rettferdig fordeling og utjevning av levekår. Planen har et vidt spekter av tiltak som Regjeringen vil gjennomføre i løpet av langtidsprogramperioden i forbindelse med de årlige statsbudsjettene. Vanskeligstilte barnefamilier er en prioritert gruppe i handlingsplanen. På folketrygdens område foreslås tiltak i budsjettet for 2002 som blant annet kan bedre situasjonen for uførepensjonister med forsørgeransvar for barn og enslige forsørgere med funksjonshemmede barn. Forslagene tilsier lovendringer som legges fram i proposisjonen her sammen med andre endringer på trygderettsområdet.

I Langtidsprogrammet tas det også opp spørsmål om kombinasjon arbeid og trygd. For å motivere til inntektsgivende arbeid reises spørsmål om endringer i avkortingsreglene ved kombinasjon av arbeid og pensjon, som følges opp med lovendringer slik stortingsflertallet har bedt om. For at *alderspensjonister* mellom 67 og 70 år skal motiveres til å fortsette i arbeid, foreslås det at fribeløpet før pensjonen skal avkortes blir fordoblet. For at *etterlattepensjonister* som har reelle inntektsmuligheter skal oppmuntres til å utnytte disse, foreslås det å skjerpe kravet til forventet arbeidsinntekt. Eventuelle endringer når det gjelder kombinasjon av arbeidsinntekt og *uførepensjon* vil bli tatt opp i en egen proposisjon om sykefravær og uførepensjonering senere i høst.

Lovforslagene i *Del I* i proposisjonen her, gjelder materielle endringer som hovedsakelig er knyttet til budsjettforslaget for 2002:

- Barnetillegget til alders- og uførepensjonister økes fra 30 til 35 prosent av grunnbeløpet. Formålet er å bedre økonomien til pensjonister med lav inntekt og forsørgeransvar (punkt 2).
- Pensjonsreglene for psykiatriske langtidspasienter i institusjon blir gunstigere ved at friperioden og minstebeløpet økes. Formålet er å bedre økonomien for denne gruppen (punkt 3).
- Ventetiden (egenrisikoperioden) for sykepenge til selvstendig næringsdrivende og frilansere harmoniseres med arbeidsgiverperioden, slik at den utvides fra 14 til 16 dager (punkt 4).
- Overtallige/oppsagte uten arbeidspunkt med etterlønn, som blir arbeidsuføre før det foreligger rett til ventelønn eller vartpenger, sikres sykepenge

- rettigheter. Formålet er å sikre økonomisk trygghet til en gruppe som ellers verken får sykepenger eller ventelønn og vartpenger (punkt 5).
- Unge studenter som blir alvorlig syke gis rett til rehabiliteringspenger fra et tidligere tidspunkt enn i dag. Formålet er å sikre økonomisk trygghet for unge under utdanning (punkt 6).
 - Sanksjonsbestemmelsene for enslige forsørgere som er tilmeldt Aetat uten å overholde de forpliktelser tilmeldingen medfører, løsrives fra reglene for dagpenger (punkt 7).
 - Enslige forsørgere med funksjonshemmede barn gis rett til stønad til barne-tilsyn samtidig med at det gis forhøyet hjelpestønad til tilsyn og pleie (punkt 8).
 - Etterlattepensjon gjøres mer arbeidsrelatert ved at kravene til forventet arbeidsinntekt skjerpes for etterlatte under 55 år. Formålet er å motivere til økt selvforsørging (punkt 9).
 - Det gjeninnføres adgang til å yte etterlattepensjon til skilte gjenlevende selv om dødsfallet skjer mer enn fem år etter skilsmissen. Formålet er å sikre inntekt for personer som var helt eller delvis forsørget gjennom ektefellebidrag (punkt 10).
 - Grensen for arbeidsinntekt som alderspensjonister kan ha uten at pensjonen avkortes, økes fra en til to ganger folketrygdens grunnbeløp. Formålet er å stimulere eldre arbeidstakere til å stå lenger i arbeid (punkt 11).
 - Det gis hjemmel for å innhente og opprette et register for kontonumre som er registrert i Skattedirektoratet, også kontonumrene for personer som i dag ikke er stønadstakere (punkt 12).
 - Det innføres en minstegrense for utbetaling av stønader som gis som engangsbeløp (punkt 13).
 - Trygderettens avgjørelser om saksomkostninger skal kunne bringes separat inn for lagmannsretten. Overprøving av saksomkostningsavgjørelsen kan i dag bare skje ved at hele saken bringes inn for lagmannsretten (punkt 14).

Forslagene i *Del II* gjelder klargjøring av praksis og lovtekniske justeringer:

- Det foretas en justering av lovteksten i bestemmelsen om fysikalsk behandling (punkt 15).
- Folketrygdloven oppdateres slik at det klart fremgår at folketrygden ikke dekker reiseutgifter til luftambulansetransport (punkt 16).
- Det presiseres direkte i loven at det under arbeidsløshet ikke foreligger rett til sykepenger i tidsrom hvor det foreligger midlertidig stans i dagpengeutbetalingene (punkt 17).
- Trygderettsloven justeres og klargjøres på enkelte punkter (punkt 18).
- Folketrygdloven og enkelte andre lover oppdateres og justeres i forbindelse med nye beregningsregler og overgangsregler for attføringspenger og rehabiliteringspenger (punkt 19).

*Del I Materielle endringer som hovedsakelig er
knyttet til budsjettforslaget for 2002*

2 Økning av barnetillegget til alders- og uførepensjonister - folketrygdloven §§ 3-25 og 3-26

2.1 Innledning

For å bedre økonomien til pensjonister med forsørgeransvar for barn, foreslår departementet å øke barnetillegget til alders- og uførepensjonister fra 30 til 35 prosent av grunnbeløpet. Fordi barnetillegget er en ytelse som skal inntektsprøves, vil økningen komme pensjonister med forholdsvis lave inntekter til gode. Samtidig foreslås det å øke fribeløpet en pensjonist kan ha i inntekt før barnetillegget skal reduseres.

2.2 Gjeldende rett

Pensjonister med forsørgeransvar for ektefelle og/eller barn kan gis forsørgingstillegg. Disse tilleggene skal inntektsprøves, det vil si at de kan bli redusert eller kan falle bort ved inntekter over et bestemt nivå.

Til en person som mottar uførepensjon eller alderspensjon fra folketrygden, kan det gis et barnetillegg for hvert barn vedkommende forsørger, se folketrygdloven § 3-25. Barnetillegget gis for barn under 18 år som ikke forsørger seg selv med egen inntekt. Barn med en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, over folketrygdens grunnbeløp regnes ikke som forsørget.

Når et barn blir forsørget av flere pensjonister i fellesskap, gis barnetillegget til den som får høyest tillegg. Dersom forsørgerne ikke bor sammen, gis tillegget alltid til den som har den daglige omsorgen for barnet.

Barnetillegget utgjør i dag 30 prosent av grunnbeløpet for alderspensjonister og uførepensjonister. I forbindelse med oppfølgingen av Velferdsmeldingen (St. meld. nr. 35 for 1994-95) økte barnetillegget fra 25 til 30 prosent av grunnbeløpet fra 1. januar 1998, se Ot.prp. nr. 24 for 1997-98.

Med gjeldende grunnbeløp på 51 360 kroner (pr. 1. mai 2001) utgjør fullt barnetillegg 15 408 kroner pr. år for hvert barn pensjonisten forsørger. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trygdetid, blir tillegget tilsvarende mindre.

Barnetillegget blir redusert eller faller bort dersom den samlede inntekten til foreldrene overstiger et fastsatt fribeløp, se folketrygdloven § 3-26. Hensikten er å sikre at det er foreldre med lave inntekter som får nyte godt av barnetillegget. Som inntekt regnes arbeidsinntekt, ytelser fra folketrygden samt offentlige og private pensjonsytelser.

Med gjeldende grunnbeløp på 51 360 kroner utgjør fribeløpet for ett barn:

- 186 776 kroner pr. år når barnet bor sammen med begge foreldrene.
- 130 624 kroner pr. år når barnet bor sammen med bare en av foreldrene.

For hvert barn mer enn ett, øker fribeløpet med 30 prosent av grunnbeløpet, det vil si med et beløp som tilsvarer barnetillegget.

Barnetillegget reduseres med 50 prosent av inntekt over fribeløpet. Det tas hensyn til begge foreldres inntekt. Dersom en av foreldrene ikke er pensjonist, skal det gjøres fradrag i dennes inntekt tilsvarende ett grunnbeløp for foreldrenes inntekt legges sammen.

I de tilfellene barnet bor sammen med begge foreldrene, faller barnetillegget helt bort ved en samlet inntekt på 217 592 kroner. I de tilfellene en av foreldrene ikke er pensjonist, vil denne grensen kunne være opptil 51 360 kroner høyere. Når barnet bor sammen med en av foreldrene faller barnetillegget helt bort ved en inntekt på 161 440 kroner.

2.3 Departementets vurdering og forslag

Som et ledd i oppfølging av Utjamningsmeldinga (St. meld. nr. 50 for 1998-1999), har Regjeringen lagt frem en handlingsplan for sosial og økonomisk trygghet i Langtidsprogrammet 2002-2005 (St. meld. nr. 30 for 2000-2001).

Blant pensjonistene kan særlig yngre uførepensjonister med forsørgeransvar for barn ofte ha det vanskelig økonomisk. I forhold til de reelle kostnadene forbundet med å forsørge barn, synes nivået på barnetillegget fortsatt å være noe lavt, også når det tas hensyn til barnetrygden. Barnefamilier er vanligvis i en etableringsfase og har høyere levekostnader enn eldre uførepensjonister og alderspensjonister uten forsørgingsansvar. En del barn av uføre foreldre vokser opp i husstander med lav disponibel inntekt. Disse barna får ikke de samme materielle oppvekstvilkårene som barn ellers i samfunnet.

For å sikre barnefamilier hvor en eller begge av foreldrene er pensjonister en bedre økonomisk trygghet, foreslår departementet å øke barnetillegget til folketrygdens pensjoner. Fordi barnetillegget er en inntektsprøvd ytelse, og dermed rettet mot pensjonister med forholdsvis lave inntekter, vil en økning av tillegget nå de familiene som trenger det mest. En slik økning vil etter departementets oppfatning ha en god sosial profil. *Departementet foreslår at folketrygdloven § 3-25 endres, slik at barnetillegget for alders- og uførepensjonister økes med fem prosentenheter fra 30 til 35 prosent av grunnbeløpet.* Det innebærer at barnetillegget med gjeldende grunnbeløp vil øke med 2 568 kroner, fra 15 408 kroner til 17 976 kroner årlig pr. barn.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-25 fjerde ledd.

Som en konsekvens av at barnetillegget foreslås økt til 35 prosent av folketrygdens grunnbeløp, foreslår departementet samtidig å justere folketrygdloven § 3-26 femte ledd tilsvarende, slik at fribeløpet også økes med 5 prosentenheter av grunnbeløpet for hvert forsørget barn.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-26 femte ledd bokstav b og c.

Til en gjenlevende mor eller far som mottar pensjon fra folketrygden ytes det ikke barnetillegg når barnet har rett til barnepensjon. Retten til bidragsforskott faller også bort. I enkelte tilfeller kan dette føre til en samlet inntektsnedgang for familien. Ved en økning av barnetillegget kan den samlede inntektsnedgangen bli større enn i dag. Departementet tar sikte på å komme tilbake til denne problemstillingen i løpet av 2002.

2.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft 1. mai 2002, samtidig med den årlige grunnbeløpsendringen.

Endringene vil føre til årlige merutgifter på omlag 80 millioner kroner. I 2002 anslås merutgiftene til omlag 55 millioner kroner.

Endringene har ikke administrative konsekvenser av betydning.

3 Gunstigere pensjonsregler for langtidspasienter i institusjon - folketrygdloven §§ 3-27 og 3-28

3.1 Innledning

For å bedre økonomien til psykiatriske langtidspasienter i institusjon som får pensjonen redusert når oppholdet varer mer enn fem måneder, foreslår departementet følgende:

- *Økt friperiode, slik at pensjonen ikke skal reduseres under opphold mindre enn ett år.*
- *Økt minstepensjon, slik at det månedlige beløpet pensjonen minst skal utgjøre ved lengre opphold, økes fra i dag 1 410 kroner til 1 926 kroner (45 prosent av folketrygdens grunnbeløp).*

Folketrygdens ytelser til livsopphold har blitt redusert under langvarige institusjonsopphold med rett til fri forpleining fra det offentlige siden folketrygden ble innført i 1967. Før folketrygden kom ble den tidligere alderstrygden også redusert i tilsvarende situasjoner. Hensikten med å redusere slike ytelser er å motvirke «dobbeltdekning» når det offentlige samtidig dekker institusjonsoppholdet. Minstepensjonen pasientene eller beboerne får beholde av folketrygdpensjonen, utgjør i dag 25 prosent av grunnbeløpet og 10 prosent av tilleggspensjonen/særtillegget. Med dagens grunnbeløp på 51 360 kroner (pr. 1. mai 2001) vil det si 1 410 kroner pr. måned for en enslig minstepensjonist.

I Innst. S. nr. 85 (1995-96), jf. Dok. 8:99 (1994-95), ba en enstemmig sosialkomite om at ordningen med pensjonsreduksjon ble avvirket i *somatiske sykehus* i forbindelse med budsjettet for 1997. Forslaget ble fulgt opp i Ot.prp. nr. 8 (1996-97), jf. Innst. O. nr. 46 (1996-97) og trådte i kraft 1. mai 1997. Begrunnelsen var blant annet at de fleste pasienter i somatiske sykehus er innlagt kortere tid enn fem måneder. I Ot.prp. nr. 8 (1996-97) ble det pekt på at avviklingen bare i somatiske sykehus kunne bli oppfattet som urimelig i forhold til pasienter i psykiatriske sykehus og sykehusavdelinger. Her var det imidlertid spørsmål om å unngå for store avvik i forhold til de fylkeskommunale psykiatriske spesialsykehjemmene og de kommunale sykehjemmene hvor pasientene betaler vederlag for oppholdet.

Etter at sykehjemmene ble kommunale i 1988 skal beboerne betale vederlag til kommunene for oppholdet. Se nærmere forskrift 26. april 1995 om vederlag for opphold i institusjon m.v., gitt i medhold av kommunehelsetjenesteloven og sosialtjenesteloven. I praksis trekker trygdekontoret vederlaget i pensjonen og utbetaler dette direkte til kommunene. Det skal betales et vederlag som utgjør 75 prosent av inntekt opp til folketrygdens grunnbeløp over et fribeløp på 6 000 kroner samt 85 prosent av inntekt utover grunnbeløpet. En minstepensjonist er med dagens grunnbeløp følgelig sikret en månedlig ytelse på 1 954 kroner pr. måned. Det vil si 544 kroner mer pr. måned enn i de statlige og fylkeskommunale institusjonene for psykiatriske pasienter.

3.2 Gjeldende rett

Reglene for reduksjon av folketrygdens pensjonsytelser under institusjonsopphold følger av folketrygdloven §§ 3-27, 3-28 og 3-29.

Etter folketrygdloven § 3-27, slik den lyder fra 1. januar 2002, gjelder reduksjonsreglene personer som har rett til fri forpleining under langtidsopphold i helseinstitusjon og lignende under statlig eller fylkeskommunalt ansvar, og som under oppholdet mottar ytelser til livsopphold etter folketrygdloven kapittel 12 (uførepensjon), 16 og 17 (ytelser til etterlatte) og 19 (alderspensjon).

Reduksjonsreglene gjelder for psykiatriske sykehus, psykiatriske sykehusavdelinger og spesialsykehjem, men ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger. I kommunale syke- og aldershjem betales som nevnt vederlag for oppholdet til kommunene etter den såkalte vederlagsforskriften.

Folketrygdpensjonene gis uten reduksjon i innleggelsesmåned og den påfølgende måneden. Det er kun dersom oppholdet *antas å ville vare mer enn fem måneder* inkludert hele innleggelsesmåned at ytelsene blir redusert.

Med hjemmel i folketrygdloven § 3-27 første ledd, kan departementet gjøre unntak for visse institusjoner og bestemte persongrupper. Etter forskrift av 11. mars 1997 nr. 206 om adgang til å utbetale full pensjon for visse persongrupper i institusjon, har departementet bestemt at epileptikere, psykiatriske pasienter og psykisk utviklingshemmede i visse institusjoner, kan få utbetalt full ytelse. Det er et vilkår at vedkommende har avtalt med institusjonen at han eller hun skal betale en del av boutgiftene, og at institusjonen har påtatt seg å organisere trening for å øve opp evnen til å leve et mer selvstendig liv, så som å bo i egen bolig og å dekke sine utgifter selv. Formålet med unntaksordningen er å øve opp pasientene til å klare seg selv ved å ha ansvar for egen økonomi, det vil si å betale husleie, mat, personlige utgifter m.m. Denne unntaksordningen kan imidlertid ikke praktiseres ved opphold i psykiatriske sykehus og sykehusavdelinger hvor institusjonen ikke kan kreve betaling.

Etter folketrygdloven § 3-28 skal den reduserte ytelsen under institusjonsoppholdet utgjøre 25 prosent av grunnbeløpet pluss 10 prosent av særtillegget/tilleggspensjonen. Det gis likevel en høyere ytelse dersom pensjonisten forsørger ektefelle og/eller barn.

Videre kan det etter søknad gis forhøyet ytelse dersom pasienten etter innleggelsen fortsatt har faste nødvendige utgifter til bolig så lenge det er en mulighet for at pensjonisten kan komme tilbake til sitt hjem. Nødvendige utgifter som dekkes er renter og avdrag på boliglån, husleie og andre faste utgifter til boligen. For andre utgifter gis det bare tillegg dersom det foreligger spesielle grunner.

Etter folketrygdloven § 3-29 gjelder bestemmelsene i §§ 3-27 og 3-28 tilsvarende for personer som mottar folketrygdytelser til livsopphold under opphold i fengsel.

3.3 Departementets vurdering og forslag

Etter lovendringen fra mai 1997 er det bare pasienter og beboere med antatt opphold over fem måneder i psykiatriske sykehus/sykehusavdelinger og fyl-

keskommunale spesialsykehjem med rett til fri forpleining, som får reduserte pensjons- og trygdeytelser fra folketrygden. Det er i denne sammenheng anført at psykiatriske pasienter i sykehus forskjellsbehandles i forhold til pasienter i somatiske sykehusavdelinger. Videre er det påpekt at det minstebeløpet som pasientene og beboerne sitter igjen med i mange tilfeller er for lite til personlig bruk.

I Utjammingsmeldinga (St.meld. nr. 50 for 1998-99) gikk Bondevik-regjeringen inn for følgende forbedring for de psykiatriske langtidspatientene:

- Økt friperiode, det vil si lemping for pasienter under aktiv behandling slik at pensjonen først blir redusert ved opphold som skal vare over ett år, mot i dag opphold over fem måneder.
- Økt minstebeløp med om lag 500 kroner, slik at det blir på om lag linje med minstebeløpet ved opphold i kommunale institusjoner.

En enstemmig sosialkomite sluttet seg til forslagene, se Innst. S. nr. 222 for 1999-2000.

Stoltenberg-regjeringen har fulgt opp disse to forslagene i Langtidsprogrammet for 2002-2005 som en del av Handlingsplanen for sosial og økonomisk trygghet - En politikk for økt utjevning og bedring av levekårene for de vanskeligst stilte. Når det gjelder personer med psykiske problemer, heter det blant annet at «Regjeringen ønsker å bedre økonomien til psykiatriske pasienter i institusjon, som sitter igjen med lav pensjon».

Reduksjonsreglene i folketrygdloven § 3-28 innebærer at personer med lavest pensjon er de som sitter igjen med minst til personlig bruk. Pr. 1. mai 2001 utgjør 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp 12 840 kroner, og 10 prosent av særtillegget 4 074 kroner. Det vil si at det årlige minstebeløpet er på 16 914 kroner, eller 1 410 kroner pr. måned.

Det er særlig enslige pasienter uten fast bolig og forsørgeransvar som får redusert sin pensjon ned til minstebeløpet. Dette beløpet skal blant annet dekke utgifter til klær og permisjonsopphold, men er ofte ikke tilstrekkelig. Det er derfor ikke uvanlig at enkelte må suppleres økonomisk med sosialhjelp under institusjonsoppholdet.

Etter departementets oppfatning er det rimelig at pasienter som er i et behandlingsopplegg med sikte på utskrivning, sidestilles med opphold i somatiske sykehus. Derimot bør langvarig boopphold sidestilles med opphold i somatiske sykehjem, slik at trygdeytelsen reduseres.

Økt friperiode

Psykiatriske pasienter som er under aktiv behandling med sikte på rehabilitering og attføring, opplever det som urimelig at de får redusert pensjon, mens pasienter i somatiske sykehus og sykehusavdelinger ikke får det. For å unngå pensjonsreduksjon under opphold i institusjon, er det mange pasienter som ser seg nødt til å avbryte behandlingsopplegget når det er gått fem måneder. Av hensyn til den enkeltes helse er dette lite ønskelig.

For mange pasienter vil fem måneder være for kort tid for et hensiktsmessig behandlingsopplegg. Departementet vil derfor foreslå at det er først ved langtidsopphold som skal vare over ett år at pensjonen skal reduseres.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-27 andre ledd.

Økt minstebeløp

Det er fortsatt en del psykiatriske pasienter som nærmest bor fast i institusjon og er uten annen bolig. Rikstrygdeverket antar at det er om lag 1 500 personer som bor i institusjon lengre enn ett år, og 400 personer bor mer enn 10 år. Ved langvarige opphold som dette, skal det månedlige beløpet til personlig bruk også dekke utgifter til klær, sko og annet personlig forbruk.

Personer som flytter til eller fra kommunale sykehjem har vanskelig for å forstå at minstebeløpet i de kommunale institusjonene er mer enn 500 kroner høyere pr. måned enn når pensjonen reduseres ved opphold i statlige eller fylkeskommunale institusjoner.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at minstebeløpet fastsettes til 45 prosent av grunnbeløpet. Med dagens grunnbeløp vil det innebære at minstebeløpet øker med 516 kroner til 1 926 kroner pr. måned og blir tilnærmet lik minstebeløpet på 1 954 kroner i de kommunale institusjonene.

Et slikt minstebeløp vil primært komme minstepensjonister og pensjonister med lave og midlere tilleggspensjoner til gode. Ved en pensjon på 12 840 kroner pr. måned vil 25 prosent av grunnbeløpet og 10 prosent av tilleggspensjonen gi en redusert pensjon på i dag 1 926 kroner og dermed svare til det foreslåtte minstebeløpet på 45 prosent av grunnbeløpet.

For personer med høyere pensjoner enn 12 840 kroner pr. måned får økningen av minstebeløpet ingen betydning. Disse får et høyere beløp gjennom hovedregelen om 25 prosent av grunnbeløpet og 10 prosent av tilleggspensjonen. Forslaget vil derfor ha en god sosial profil.

Forslaget vil etter folketrygdloven § 3-29 også gjelde for ytelser under opphold i fengsel.

Det vises lovforslaget, folketrygdloven § 3-28 første ledd.

3.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Trygdeetaten har behov for noe tid til å forberede endringene. Departementet foreslår derfor at endringene trer i kraft 1. mai 2002.

Omstruktureringen i det psykiske helsevernet og utflyttingen av de store institusjonene har gjort at det ikke er mange pasienter igjen med langvarige boopphold i psykiatriske institusjoner. Rikstrygdeverket legger til grunn at om lag 2400 pensjonister (til enhver tid) er innlagt i psykiatrisk institusjon, fordelt om lag som følger:

- Opphold 6-12 måneder: 500 personer
- Opphold 1- 9 år: 1 500 personer
- Opphold 10 år eller mer: 400 personer

Mange av disse får ikke redusert pensjon fordi de har forsørgeransvar eller faste utgifter, og vil ikke bli berørt av endringer som foreslått.

Forslaget om økt friperiode: Rikstrygdeverket antar at en utvidelse av definisjonen for langtidspasienter fra fem måneder til ett år, vil innebære at om lag 170 personer får utbetalt full pensjon i syv måneder mer enn tidligere, og at dette vil utgjøre mellom 8 og 10 millioner kroner i årlige merutgifter.

Forslaget om økt fribeløp: Rikstrygdeverket antar at antall langtidspasienter med opphold over ett år og som får redusert pensjon vil være omtrent 500 personer. En del vil ha høyere tilleggspensjon slik at de ikke får nytte av et økt

minstebeløp. På denne bakgrunn anslås merutgiftene pr. år til å være rundt 2 til 3 millioner kroner.

Samlede merutgifter av de to forslagene anslås følgelig til å ligge mellom 10 og 12 millioner kroner årlig.

Ved ikrafttredelse 1. mai 2002, blir merutgiftene om lag 7,5 millioner kroner i 2002.

Endringen vil kreve et visst merarbeid både når det gjelder rutiner, omregning av pensjoner og ny informasjon i innføringsåret. For øvrig vil endringene innebære en viss administrativ avlastning på sikt.

4 Harmonisering av ventetiden (egenrisikoperioden) for sykepenger til selvstendig næringsdrivende og frilansere med arbeidsgiverperioden for sykepenger - folketrygdloven §§ 8-34 andre ledd og 8-38 andre ledd m.fl.

4.1 Innledning

Departementet foreslår at ventetiden (egenrisikoperioden) for sykepenger til selvstendig næringsdrivende og frilansere harmoniseres med arbeidsgiverperioden, slik at den utvides fra 14 til 16 dager.

4.2 Bakgrunn. Gjeldende rett

Før sykepengereformen i 1978 gjaldt det en karenstid på tre dager for selvstendig næringsdrivende og for arbeidstakere. Reformen medførte at karenstiden ble opphevet for arbeidstakere samtidig som det ble innført en arbeidsgiverperiode på to uker. I Ot. prp. nr. 68 (1976-77) ble det uttalt at «en selvstendig næringsdrivende kan sies å være sin egen arbeidsgiver og at det derfor er naturlig at karenstiden blir satt like lenge som arbeidsgiverperioden». Arbeidsgiverperioden ble utvidet til 16 kalenderdager fra 1. april 1998, se Ot.prp. nr. 24 (1997-98) jf. Innst. O. nr. 7 (1997-98) mens ventetiden (egenrisikoperioden) for selvstendig næringsdrivende og frilansere ikke ble endret.

Etter folketrygdloven § 8-34 har selvstendig næringsdrivende rett til sykepenger med 65 prosent av sykepengegrunnlaget etter de første to ukene regnet fra og med den dag arbeidsuførheten oppstod (ventetid). Selvstendig næringsdrivende kan tegne forsikring etter folketrygdloven § 8-36 for sykepenger med 65 prosent av sykepengegrunnlaget fra første sykedag, 100 prosent av sykepengegrunnlaget fra 15 sykedag eller med 100 prosent av sykepengegrunnlaget fra første sykedag.

Etter folketrygdloven § 8-38 har frilansere rett til sykepenger etter de første to ukene regnet fra og med den dag arbeidsuførheten oppstod (ventetid). Det ytes da sykepenger med 100 prosent av sykepengegrunnlaget. Frilansere kan etter folketrygdloven § 8-39 tegne forsikring for sykepenger for de første 14 sykedagene.

4.3 Departementets vurdering og forslag

Arbeidsgiverperioden for arbeidstakere ble som nevnt ovenfor utvidet fra 14 til 16 kalenderdager fra 1. april 1998 uten at ventetiden for selvstendig næringsdrivende og frilansere ble utvidet tilsvarende. I Ot. prp. nr 24 (1997-98) ble det påpekt at sykefraværet hadde økt betydelig, og at en utvidelse av

arbeidsgiverperioden ville motivere arbeidsgivere til å sette i verk tiltak for å forebygge sykefravær, og sikre en tidlig oppfølging av sykmeldte. Selv om veksten i sykefraværet ser ut til å avta, har fraværet likevel aldri vært høyere. Departementet anser selvstendig næringsdrivende og frilansere for å være sin egen arbeidsgiver, og mener det vil være hensiktsmessig at ventetiden for disse gruppene harmoniseres med arbeidsgiverperioden. *Departementet foreslår derfor at ventetiden for sykepenger for selvstendig næringsdrivende og frilansere utvides til 16 kalenderdager.* Forslaget vil gi bedre harmonisering i loven og være en administrativ forenkling i tilfeller der en person samtidig er både arbeidstaker og næringsdrivende/frilanser. Forsikringsordningene vil bli tilpasset endringene og premien økt i samsvar med utvidelsen.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 8-34, 8-38 m.fl.

4.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreslås at endringen trer i kraft 1. januar 2002. Endringen antas å gi årlige mindreutgifter på 32,5 millioner kroner. Endringen vil gi en viss administrativ og informasjonsmessig belastning ved innføringen, men vil ellers ikke ha administrative konsekvenser av betydning.

5 Sykepengerrettigheter ved overgang fra etterlønn til ventelønn og vartpenger - folketrygdloven § 8-49 nytt andre ledd

5.1 Innledning

Departementet foreslår å innføre sykepengerrettigheter til overtallige/oppsagte uten arbeidsplikt som er innvilget ventelønn eller vartpenger, når slike ytelser ikke kommer til utbetaling fordi vedkommende ikke er arbeidsfør.

5.2 Bakgrunn. Gjeldende rett

For å stimulere arbeidstakere til frivillig fratreden i en virksomhet i omstilling, har Arbeids- og administrasjonsdepartementet åpnet for at arbeidstakere kan motta et beløp tilsvarende lønn i oppsigelsestiden uten at vedkommende har arbeidsplikt, såkalt etterlønn. Perioden som beløpet beregnes for settes vanligvis til 3 måneder, jf. oppsigelsesfristen i tjenestemannsloven, men kan utvides til 6 måneder dersom vedkommende ville hatt krav på så lang frist ved oppsigelse fra arbeidsgiver.

Dersom vedkommende blir syk i etterlønnperioden, vil det vanligvis ikke foreligge rett til sykepenger. Rett til sykepenger etter bestemmelsene som gjelder for arbeidstakere faller bort når arbeidsforholdet opphører eller midlertidig avbrytes i mer enn 14 dager. Et arbeidsforhold anses som opphørt fra den faktiske fratredelse. Yrkesaktive som på sykmeldingstidspunktet midlertidig har vært ute av inntektsgivende arbeid i mindre enn tre måneder kan likevel ha rett til sykepenger etter bestemmelsene i folketrygdloven § 8-47 med 65 prosent av inntektsgrunnlaget fra 15. dag. For å få rett til sykepenger etter denne bestemmelsen må vedkommende godtgjøre inntektstap.

Statstjenestemenn som er blitt overtallige og oppsagt og som ikke har fått tilbud om annet høvelig arbeid, kan i dag gis *ventelønn* fra Statens Pensjonskasse. Ansatte i medlemsvirksomheter i Statens Pensjonskasse utenom staten har de samme rettigheter i form av *vartpenger*. Fra 1. januar 2002 skal ventelønnsordningen overføres til Aetat. For disse gruppene kommer slike ytelser i stedet for dagpenger under arbeidsløshet. Ved innvilgelse av ventelønn eller vartpenger vil ytelsene komme til utbetaling ved utløpet av den perioden som det er innvilget etterlønn for. For å få utbetalt ventelønn eller vartpenger er det et vilkår at medlemmet er arbeidsfør. Medlemmer som blir arbeidsuføre mens de mottar disse ytelsene, har i likhet med dagpengemottakere rett til å gå over til sykepenger.

Dersom arbeidsuførhet oppstår mer enn 3 måneder etter fratredelsesdato, men før ventelønn eller vartpenger er kommet til utbetaling, foreligger det ikke rett til sykepenger. Som nevnt ovenfor er det et vilkår for rett til ventelønn eller vartpenger at vedkommende er arbeidsfør, og disse ytelsene vil derfor ikke starte så lenge arbeidsuførheten varer.

5.3 Departementets vurdering og forslag

Som nevnt foran, kan det når arbeidsuførhet inntreffer innen 3 måneder etter fratredelsesdato foreligge sykepengerrettigheter etter reglene som gjelder for yrkesaktive som midlertidig har vært ute av arbeid, se folketrygdloven § 8-47. Etter dette tidspunktet foreligger ikke sykepengerrettigheter, med mindre vedkommende allerede har gått over til ventelønn eller vartpenger. Ved langvarig arbeidsuførhet er denne persongruppen følgelig uten økonomiske rettigheter fra etterlønnen opphører, og frem til det eventuelt kan tilstås rehabiliteringspenger etter 52 ukers arbeidsuførhet. Departementet finner det uheldig at personer som i en omstillingsprosess har fått avtale om både etterlønn og ventelønn eller vartpenger, er uten rettigheter dersom sykdom inntreffer på «feil» tidspunkt. I tillegg til de økonomiske konsekvensene dette får for den enkelte, kan reglene også vanskeliggjøre smidige omstillingsprosesser i staten.

Departementet foreslår å innføre sykepengerrettigheter til den nevnte persongruppen. Sykepenger vil etter forslaget kunne gis fra det tidspunktet ventelønn eller vartpenger var forutsatt å komme til utbetaling.

Endringen innebærer en særregulering for denne persongruppen og gjelder uavhengig av hvor lang tid som er gått siden arbeidsforholdet opphørte, slik at § 8-47 ikke skal anvendes i slike tilfeller. Sykepengegrunnlaget foreslås fastsatt lik ventelønn eller vartpenger.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 8-49 nytt andre ledd.

5.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreslås at endringen trer i kraft 1. januar 2002 og gis virkning for sykepengetilfeller som oppstår etter dette tidspunkt. Endringen anslås å medføre årlige merutgifter på 1 million kroner og vil ikke ha administrative konsekvenser av betydning.

6 Tidligere rett til rehabiliteringspenger for unge som blir alvorlig syke under utdanning - folketrygdloven § 10-8 tredje ledd ny bokstav g

6.1 Innledning

Departementet foreslår at unge studenter som blir alvorlig syke får rett til rehabiliteringspenger fra et tidligere tidspunkt enn ett år som i dag. Ved sykdom kan Statens Lånekasse gjøre om lån til stipend i inntil 4 måneder og to uker. Lån for de første 14 dagene av en sykdomsperiode (karenstid) kan ikke gjøres om til stipend. Rett til rehabiliteringspenger skal inntre ved utløpet av stønadsperioden fra Lånekassen, dvs. etter 5 måneders sykdom (20 uker).

6.2 Bakgrunn. Gjeldende rett

I forbindelse med behandlingen av Utjanningsmeldinga (St meld nr 50 1998-99) traff Stortinget vedtak om at Regjeringen skulle fremme forslag for Stortinget som sikrer unge alvorlig syke økonomisk trygghet (Vedtak IV, Innst. S. nr. 222, 1999-2000). Som bakgrunn for vedtaket pekte komiteen bl.a. på at unge alvorlig syke som er under utdanning ikke har fått innpass i arbeidslivet og opparbeidet rett til sykepenger. I tillegg til at de ikke har rett til økonomiske ytelser ved sykdom, er det sannsynlig at flere av dem har store utgifter til medisiner og behandling uten at de har krav på noen form for økonomisk bistand. I tillegg til kreftpasienter ble unge med psykiske lidelser nevnt som en gruppe hvor mange kan ha behov for bistand under alvorlig sykdom.

I Langtidsprogrammet 2002-2005 (St.meld. nr. 30) har Regjeringen varslet å foreslå tiltak for å sikre økonomisk trygghet for personer innenfor gruppen med unge, alvorlige syke uten rett til sykepenger. I Regjeringens handlingsplan for økonomisk og sosial trygghet, er et av tiltakene å bedre rettighetene etter folketrygdloven for unge som blir alvorlig syke under utdanning.

Til personer som ikke har sykepengerrettigheter kan det ytes rehabiliteringspenger når vedkommende har vært sammenhengende minst 50 prosent arbeidsufør i minst 52 uker. Det er et vilkår at det pågår aktiv behandling med utsikt til å bedre arbeidsevnen. Sykepenger skal primært erstatte bortfall av arbeidsinntekt på grunn av sykdom, og er derfor forbeholdt yrkesaktive. Studenter har følgelig ikke det samme økonomiske sikkerhetsnettet som yrkesaktive ved langvarig sykdom. Under studier med støtte fra Lånekassen kan en del av lånet omgjøres til stipend ved sykdom, og har hittil kunnet gjøres for inntil 3 måneder. Fra og med inneværende høst vil dette gjelde for en periode på 4 måneder og 2 uker. Som nevnt innledningsvis beregnes det en karenperiode på 14 dager, slik at støtten fra Lånekassen utløper etter 5 måneders sykdom (20 uker).

6.3 Departementets vurdering og forslag

Ved alvorlig sykdom som medfører et lengre avbrudd fra studiene kan det oppstå en vanskelig økonomisk situasjon. Unge som er under utdanning og har basert sin økonomi på studielån, har ofte ikke noe å leve av når perioden for omgjøring av lån til stipend er utløpt, og frem til de eventuelt kan motta rehabiliteringspenger. *Departementet foreslår å innføre en særordning innenfor rehabiliteringspenger til denne persongruppen slik at rehabiliteringspenger kan gis umiddelbart etter at perioden for omgjøring av lån til stipend utløper.* Nyordningen bør begrenses til unge under 26 år. Ved en slik aldersgrense vil de fleste ha kunnet fullføre en vanlig utdanning, og det anses hensiktsmessig med samme aldersgrense som gjelder ellers i folketrygden for særskilte ytelser til unge uføre.

I Stortingets vedtak (jf ovenfor pkt. 4.2) fremgår at ordningen skal gjelde unge med alvorlig sykdom, for eksempel kreft eller psykiske lidelser. Når det gjelder kravet til alvorlig sykdom innebærer dette at de mer diffuse symptomer og plager utelukkes fra ordningen. Ordningen bør avgrenses tilnærmet på linje med den avgrensingen som i dag gjelder for garantert tilleggspensjon til unge uføre, hvor det kreves at det foreligger en alvorlig sykdom som er klart dokumentert.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 10-8 tredje ledd ny bokstav g.

6.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreslås at endringen trer i kraft fra 1. januar 2002. Endringen anslås å medføre årlige merutgifter på 28 millioner kroner og har ikke administrative konsekvenser av betydning.

7 Endring av sanksjonsbestemmelsene for enslige forsørgere som står tilmeldt Aetat uten å overholde de forpliktelser tilmeldingen medfører - folketrygdloven § 15-8

7.1 Innledning

Departementet foreslår å endre sanksjonsbestemmelsene for enslige forsørgere som står tilmeldt Aetat uten å overholde de forpliktelser tilmeldingen medfører. Sanksjonsbestemmelsene foreslås løsrevet fra dagpengereguleringen, slik at eventuelle sanksjoner følger de ordinære bestemmelsene for månedlige trygdeytelser. Det foreslås videre å gi trygdekontoret hjemmel til å sette som vilkår for rett til overgangsstønad at den enslige moren eller faren i tillegg til å være tilmeldt Aetat, deltar på motivasjonskurs, arbeidsmarkedstiltak eller tar imot tilbudt arbeid. I tillegg foreslås det å etablere en hjemmel for departementet til å gi forskrift med nærmere regler om krav til yrkesrettet aktivitet.

7.2 Gjeldende rett

Formålet med folketrygdens stønadsordning for enslige forsørgere er å sikre inntekt for personer med aleneomsorg for barn, og gi disse midlertidig hjelp til selvhjelp slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid, se folketrygdloven § 15-1.

Stønad til enslig mor eller far omfatter overgangsstønad (§ 15-6), stønad til barnetilsyn (§ 15-11), stønad til nødvendig utdanning (§ 15-12) og tilskott til flytting for å komme i arbeid (§ 15-13).

Overgangsstønad kan som hovedregel gis til det yngste barnet fyller åtte år, men ikke i mer enn sammenlagt tre år. Etter folketrygdloven § 15-8 første ledd stilles det krav om yrkesrettet aktivitet når det yngste barnet fyller tre år. Det innebærer at forsørgeren blant annet skal

- være i arbeid,
- under utdanning, eller
- stå tilmeldt Aetat som reell arbeidssøker (se §§ 4-5 og 4-8).

Etter folketrygdloven § 15-8 andre ledd faller retten til overgangsstønad bort i *to måneder* dersom vedkommende

- a) har sagt opp sin stilling eller sluttet i arbeid uten rimelig grunn,
- b) er avskjediget eller oppsagt på grunn av forhold som kan bebreides vedkommende,
- c) uten rimelig grunn nekter å motta tilbud om arbeid som er lønnet etter tariff eller sedvane,
- d) uten rimelig grunn nekter å motta tilbud om arbeid som utgjør opptil halvparten av full tid,
- e) uten rimelig grunn nekter å delta på arbeidsmarkedstiltak,
- f) uten rimelig grunn nekter å møte til konferanse med arbeidskontoret etter innkalling, eller unnlater å møte etter innkalling til en slik konferanse,

eller

- g) uten rimelig grunn unnlater å skaffe seg inntekt som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende i stønadsperioden.

Det er utarbeidet egne retningslinjer for samarbeid mellom trygdeetaten og Aetat. Disse går blant annet ut på at Aetat vurderer hvorvidt den enslige moren eller faren skal ansees som reell arbeidssøker, mens trygdekontoret fatter eventuelle vedtak på bakgrunn av Aetats vurdering. Overgangsstønad stanses tidligst fra og med måneden etter at ett av de aktuelle forholdene inntraff, se § 22-12 sjette ledd.

En enslig forsørger som står tilmeldt Aetat som reell arbeidssøker har i tillegg en melde- og møteplikt, se § 4-8. Meldeplikten oppfylles ved at stønadsmottakeren sender inn et meldekort til Aetat hver fjortende dag. Trygdekontoret får tilbakemelding fra Aetat en gang pr. måned om stønadsmottakerne har overholdt meldeplikten, eller ikke (det vil si om det foreligger såkalte inaktive dager). Dersom en enslig mor eller far har fått utbetalt overgangsstønad for tidsrom da meldeplikten ikke var oppfylt, skal det gjøres fradrag for dette i senere utbetalinger, se §§ 4-8 fjerde ledd og 22-12 sjuende ledd.

7.3 Departementets vurdering og forslag

Ved utgangen av mai 2001 var det 1 501 enslige forsørgere som sto tilmeldt Aetat og som mottok stønad etter folketrygdloven kapittel 15 som reell arbeidssøker.

Hensikten med folketrygdloven § 15-8 om krav til yrkesrettet aktivitet og bestemmelsene om å stå tilmeldt Aetat som reell arbeidssøker, var å etablere en ordning som i størst mulig grad korresponderte med bestemmelsene om dagpenger under arbeidsløshet i folketrygdlovens kapittel 4.

Som det framgår foran, er reaksjonsformene overfor enslige forsørgere som står tilmeldt Aetat uten å overholde sine forpliktelser todelt. Hvis en stønadsmottaker ikke overholder vilkårene i § 15-8 andre ledd, se § 4-5, bortfaller overgangsstønad i to måneder. Mens dersom vedkommende ikke overholder meldeplikten etter § 15-8 første ledd bokstav c, se § 4-8, foretas det et forholdsmessig trekk i overgangsstønad for de inaktive dagene.

Dagpenger etter kapittel 4 gis pr. dag og utbetales vanligvis etterskuddsvis hver fjortende dag. Sanksjonsbestemmelsene overfor dagpengemottakere fungerer stort sett etter sin hensikt blant annet fordi sanksjonene vanligvis kan iverksettes før dagpengene blir utbetalt. Den viktigste reaksjonsformen vil vanligvis være å stanse utbetalingen av dagpenger, som regel 8 uker.

Overgangsstønad etter kapittel 15 gis pr. måned og utbetales innen utgangen av måneden. Aetat skal gi informasjon til trygdeetaten om den enslige forsørgeren ikke kan anses som reell arbeidssøker, og om han eller hun sender meldekort innen de fastsatte fristene. Overfor mottakere av overgangsstønad kan sanksjonene således iverksettes først noe i etterkant av den handlingen eller unnlåtelsen som utløser sanksjonen.

Sanksjonsbestemmelsene for dagpengemottakere synes således ikke egnet for mottakere av overgangsstønad. En mer hensiktsmessig reaksjonsform kan være å anvende de alminnelige bestemmelsene i folketrygdloven § 22-12 om tidspunkt for utbetaling når rett til en ytelse oppstår eller opphører.

Det vil i denne sammenheng si at trygdekontoret etter varsel kan stanse overgangsstønad når stønadsmottakeren ikke fyller aktivitetsvilkårene for stønad. Med varsel menes her at vedkommende skal få rimelig tid og anledning til å rette opp «feilen», og bli mer aktiv. Dette krever at det åpnes for å gjøre unntak fra utbetalingsbestemmelsene i § 22-12 slik at stønaden ikke uten videre stanses selv om vilkårene ikke har vært oppfylt i en periode.

Etter departementets syn må trygdekontoret dermed følge opp den enkelte arbeidssøker med jevnlig samtaler og krav om aktivitet. Blant annet bør det være aktuelt for trygdekontoret å sette som vilkår at stønadsmottakeren tar imot tilbudt arbeid, deltar på arbeidsmarkedstiltak og /eller deltar på motivasjonskurs.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å endre sanksjonsbestemmelsene for enslige forsørgere som ikke overholder de forpliktelser tilmeldingen til Aetat medfører. Sanksjonsbestemmelsene foreslås løsrevet fra dagpengeregelverket, slik at eventuelle sanksjoner som hovedregel følger de ordinære bestemmelsene for månedlige trygdeytelser.

Samtidig foreslås det å gi trygdekontoret hjemmel til å sette som vilkår for rett til overgangsstønad at den enslige moren eller faren i tillegg til å være tilmeldt Aetat, deltar på motivasjonskurs, arbeidsmarkedstiltak eller tar imot tilbudt arbeid.

Når det gjelder krav til yrkesrettet aktivitet for øvrig, herunder handlinger og unnløtelser som skal føre til stans i utbetalingen av overgangsstønad, foreslås dette regulert i forskrift. Videre kan det i forskrift gjøres unntak fra utbetalingsbestemmelsene i § 22-12.

Eventuell tilbakekreving av tidligere utbetaling ved misvisende opplysninger eller sviktende premisser for øvrig, foretas etter de vanlige reglene i folketrygdloven § 22-15.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 15-8 og 22-12.

7.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringen trer i kraft 1. august 2002.

Endringen har ikke økonomiske konsekvenser av betydning.

Forslaget innebærer at trygdekontorene kan bruke mindre tid til å administrere sanksjonsbestemmelsene og isteden bruke tiden til individuell veiledning overfor brukeren.

8 Stønad til barnetilsyn samtidig med forhøyet hjelpestønad til tilsyn og pleie - folketrygdloven § 15-14

8.1 Innledning

Enslige forsørgere med funksjonshemmede eller langvarige syke barn får etter dagens regelverk redusert stønad til barnetilsyn når det gis forhøyet hjelpestønad på grunn av barnets sykdom eller funksjonshemming. *Departementet foreslår at stønad til barnetilsyn kan gis uavhengig av om barnet får forhøyet hjelpestønad.*

8.2 Gjeldende rett

Etter folketrygdloven § 6-4 kan det ytes hjelpestønad til personer som på grunn av varig sykdom, skade eller lyte har et særskilt pleie- eller tilsynsbehov. Det er et vilkår at det foreligger et privat pleieforhold eller at hjelpestøna- den kan sette vedkommende i stand til å etablere et slikt privat pleieforhold.

Med privat pleieforhold menes at pleieoppgaven utføres av for eksempel ektefelle, samboer, foreldre, barn, naboer eller at det leies hjelp. For å få rett til ordinær hjelpestønad må hjelpebehovet svare til minst sats 1 (ordinær hjelpestønad) som i 2001 utgjør 11 232 kroner i året. Hjelpebehov som det offentlige dekker etter annen lov, for eksempel hjemmesykepleien, kan ikke dekkes av hjelpestønad.

Etter folketrygdloven § 6-5 kan funksjonshemmede barn og ungdom under 18 år med betydelig behov for ekstra tilsyn og pleie få forhøyet hjelpestønad. Det er en forutsetning at vedkommende barn/ungdom har et vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det den ordinære hjelpestønad dekker. Forhøyet hjelpestønad gis kan blant annet gis dersom denne stønaden gir bedre muligheter for barnet til å bli boende i familiehjemmet.

Stortinget fastsetter satsene for forhøyet hjelpestønad. Fra 1. januar 2001 utgjør de årlige satsene

- Sats 2: 22 476 kroner
- Sats 3: 44 940 kroner
- Sats 4: 67 416 kroner

Det er den totale arbeidsbelastningen for den som utfører pleie, som er avgjørende for retten til forhøyet hjelpestønad. Direkte ekstrautgifter til leid hjelp eller inntektstap på grunn av pleien er ikke avgjørende for retten til stønad.

Etter folketrygdloven § 15-11 ytes det stønad til barnetilsyn til en enslig mor eller far som må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre på grunn av utdanning eller arbeid utenfor hjemmet, tilmelding til arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker eller etablering av egen virksomhet. Stønad til barnetilsyn er det viktigste direkte hjelpemiddelet for å gjøre det lettere for enslige forsørgere å ha inntektsgivende arbeid eller å kvalifisere seg for det. Stønaden

gis vanligvis til det yngste barnet har fullført fjerde skoleår, men kan i visse tilfeller også ytes etter dette tidspunktet.

Stønaden gis med 70 prosent av de dokumenterte utgiftene opp til et maksimumsbeløp som Stortinget fastsetter. Maksimumsbeløpet for 2001 er

- 29 952 kroner for ett barn
- 39 072 kroner for to barn
- 44 280 kroner for tre eller flere barn.

Stønad til barnetilsyn og forhøyet hjelpestønad dekker til en viss grad samme tilsynsbehov, men har noe ulikt formål. Stønad til barnetilsyn skal bidra til at en enslig mor eller far kan bli selvforsørget, mens forhøyet hjelpestønad skal gjøre det mulig for det funksjonshemmede barnet å kunne bli boende hjemme.

Etter folketrygdloven § 15-14 andre ledd blir stønad til barnetilsyn redusert i den utstrekning den enslige moren eller faren tar imot forhøyet hjelpestønad utover ordinær sats. Dette fører til at jo høyere sats barnet får i forhøyet hjelpestønad jo mindre blir det igjen av stønad til barnetilsyn.

8.3 Departementets vurdering og forslag

Enslige foreldre har ofte en vanskelig økonomi. Enslige med langvarig syke og funksjonshemmede barn er i en spesielt krevende situasjon. I utgangspunktet kan det være svært vanskelig for disse foreldrene å ta utdanning og arbeid.

Som oppfølging av Utjammingsmeldinga (St. meld. nr. 50 for 1998-99) har Regjeringen lagt fram en handlingsplan for økonomisk og sosial trygghet i Langtidsprogrammet 2002-2005 (St. meld. nr. 30 for 2000-2001). Av handlingsplanen fremgår det at Regjeringen vil legge bedre til rette for at enslige forsørgere med funksjonshemmede eller langvarige syke barn kan delta i arbeidslivet, blant annet gjennom endret stønad til barnetilsyn.

For å legge økonomisk bedre til rette for at enslige forsørgere skal kunne ta utdanning og arbeid, foreslår departementet at stønad til barnetilsyn skal kunne gis samtidig med forhøyet hjelpestønad til tilsyn og pleie.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 15-14.

8.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringen trer i kraft 1. januar 2002.

Årlige merutgifter blir på omlag 10 millioner kroner. Endringen har ingen administrative konsekvenser.

9 Mer arbeidsrelatert etterlattepensjon - folketrygdloven § 17-8

9.1 Innledning

For å motivere til økt selvforsørging blant etterlattepensjonister, foreslår departementet å innskjerpe kravet til forventet yrkesaktivitet for personer med pensjon som gjenlevende ektefelle fra folketrygden. Dette gjøres ved at en i loven legger til grunn at etterlatte under 55 år forventes å skaffe seg en arbeidsinntekt på to ganger folketrygdens grunnbeløp hvis vedkommende ikke har en rimelig grunn til ikke å kunne være i arbeid. Med gjeldende grunnbeløp på 51 360 kroner, blir forventet minsteinntekt på årsbasis 102 720 kroner, og medfører en reduksjon i pensjonen på 30 816 kroner. Samtidig gir dette motivasjon til å ha en slik inntekt.

Det forutsettes at etterlatte som ikke er i arbeid ved dødsfallet, får en rimelig omstillingstid.

9.2 Gjeldende rett

En gjenlevende ektefelle under 67 år har rett til etterlattepensjon som skal avkortes mot arbeidsinntekt. I folketrygdloven § 17-5 stilles det som vilkår at den gjenlevende

- a) var gift med den avdøde i minst fem år
- b) har eller har hatt barn med sin avdøde ektefelle, eller
- c) hadde omsorgen for den avdødes barn på dødsfallstidspunktet. Ekteskapet og omsorgen for barnet etter dødsfallet må til sammen ha vart i minst fem år.

Pensjonen består av en grunnpensjon og 55 prosent av den avdødes opptjente tilleggspensjon og/eller sært tillegg.

Hvis den gjenlevende ikke har rett til pensjon, kan det gis overgangsstønad etter folketrygdloven § 17-6. Overgangsstønaden er vanligvis begrenset til ett år og beregnes etter de samme regler som pensjonen.

Formålet med å gi etterlattepensjon eller overgangsstønad er å sikre inntekt når forsørgeren dør, dersom den gjenlevende ikke er i stand til å forsørge seg selv. Både pensjon og overgangsstønad blir derfor redusert på grunnlag av arbeidsinntekt som den gjenlevende *har* (faktisk inntekt) eller kan *forventes å få* (forventet inntekt), se folketrygdloven § 17-8. Ytelsene reduseres med 40 prosent av inntekt over halvparten av grunnbeløpet.

Etter dagens retningslinjer skal det ikke fastsettes en forventet inntekt som er større enn den faktiske når den gjenlevende

- er i en omstillingstid etter dødsfallet (vanligvis ett år)
- har fylt 55 år og har vært hjemmeværende i mange år når ektefellen dør
- har nødvendig tilsyn med og pleie av en nærstående person
- ikke kan få arbeid som passer på grunn av omsorg for barn i skolepliktig alder eller på grunn av den gjenlevendes alder og helsetilstand

- er under nødvendig utdanning, eller
- ikke har noe reelt arbeidstilbud.

Vanligvis blir det ikke krevd at den gjenlevende skal flytte fra hjemstedet for å skaffe seg arbeid. Det forventes imidlertid at den gjenlevende melder seg som arbeidssøker eller tar nødvendig utdanning for å bedre sine arbeidsmuligheter.

Antallet etterlattepensjonister har i perioden fra 1989 til 2000 blitt redusert med rundt 11 000 fra 38 000 til 27 000, det vil si en reduksjon på nær 30 prosent.

Av dem som mottar etterlattepensjon er ca. 63 prosent mellom 55 år og 67 år, ca. 33 prosent i alderen 40 til 54 år og ca. fire prosent under 40 år.

Vel 60 prosent av etterlattepensjonistene har fradrag i pensjonen for arbeidsinntekt. Det blir gjort fradrag i pensjonen for 55 prosent i aldersgruppen mellom 55 og 67 år, 75 prosent i aldersgruppen 40 til 54 år og for 60 prosent i aldersgruppen under 40 år.

9.3 Endringer i yrkestilknytning og forsørgingsmønster

Da folketrygden ble etablert i 1967, tok man utgangspunkt i en familiesituasjon med mannen som hovedforsørger, og det ble lagt til grunn at kvinner i stor grad ble forsørget. Flere av folketrygdens ytelser er derfor avledet av sivil status. Dette gjelder blant annet folketrygdens etterlattepensjon som sikrer gjenlevende ektefelle pensjon basert på avdødes rettigheter. Gjenlevende ektefelle under 67 år har i dag rett til en etterlattepensjon som utgjør grunnpensjon pluss 55 prosent av avdødes tilleggspensjon. Pensjonen skal avkortes i forhold til faktisk eller forventet arbeidsinntekt. Formålet er å sikre gjenlevende ektefelle en inntekt dersom vedkommende ikke er i stand til å forsørge seg selv ved eget inntektsgivende arbeid.

I sin innstilling S. nr. 274 (1964-65) om folkepensjon uttalte sosialkomiteen at trygdeordningene måtte legges opp i pakt med den utviklingen man måtte regne med i samfunnet i årene framover. Komiteen anførte:

«Komiteen er i likhet med departementet av den oppfatning at det i dag foreligger betydelig og generelt behov for enkepensjonering, og at det - iallfall ennå i lang tid fremover - neppe vil skje så store endringer at bare en mindre del av enkene vil trenge pensjon. Komiteen mener at man nøye må følge utviklingen på dette felt i årene framover.»

Bestemmelsene om ytelser til etterlatte er fortsatt en del av den norske folketrygden, men utviklingen i samfunnet har ført til at etterlattepensjon er tatt bort som selvstendig pensjonsordning både i Danmark og Sverige (riktignok med lange overgangsperioder). Hos oss er det i forbindelse med oppfølgingen av Velferdsmeldingen (St. meld. nr. 35 for 1994-95) tatt opp til vurdering å begrense de gjenlevendes pensjonsrettigheter, spesielt når det gjelder de yngre etterlatte (Innst. S. nr. 188 1995-96).

Yrkestilknytning og forsørgingsmønster er endret betydelig siden midten på 60-tallet. Det har skjedd store endringer innenfor familieinstitusjonen. Familien er blitt mindre sentral som forsørgingssystem, og familiestrukturen er endret ved at antallet enpersonhusholdninger, enslige forsørgere og samboerpar har økt betydelig. Dessuten er det færre personer i hver familie enn tidligere, og familieetableringen skjer senere i livsløpet enn før.

Kvinnens yrkesaktivitet steg betydelig i 1970- og 80-årene, noe som blant annet vil heve kvinnens pensjonsnivå i fremtiden. Etter hvert som stadig flere kvinner har egen arbeidsinntekt, og ordningen med pensjonspoeng for omsorgsarbeid begynner å få effekt, vil behovet for folketrygdens etterlattepensjon avta.

Så lenge kvinner og menn tilpasser seg forskjellig når det gjelder omsorgsarbeid og inntektsgivende arbeid, vil folketrygdens etterlattepensjon kunne være en viktig inntektssikring dersom ektefellen dør. Det kan riktignok reises spørsmål om ordningen i tilstrekkelig grad stimulerer til inntektsgivende arbeid, særlig blant etterlattepensjonister i yngre årsklasser.

Under behandlingen av Velferdsmeldingen uttalte flertallet i Sosialkomiteen at

«Lovens intensjon bør praktiseres slik at ikke etterlatte som har mulighet til arbeid, heller kan heve etterlattepensjon over mange år. Etterlattepensjon skulle m.a.o. i utgangspunktet ikke være den måten etterlatte i yrkesaktiv alder skaffet seg inntekt på over lang tid.»

9.4 Tidligere behandling

I Velferdsmeldingen (St. meld. nr. 35 for 1994-95) uttalte Regjeringen Brundtland at det kan stilles spørsmål om folketrygdens etterlattepensjonsordning i tilstrekkelig grad stimulerer til inntektsgivende arbeid særlig blant pensjonister i yngre årsklasser. Det ble imidlertid vist til at sysselsettingsandelen i den aktuelle gruppen er relativt høy, og det ble derfor ikke lagt opp til noen endringer i ordningen på dette punkt.

Ved behandlingen av Velferdsmeldingen (Innst. S. nr. 180 for 1995-96) uttalte flertallet (Arbeiderpartiet og Høyre) blant annet følgende:

«Flertallet viser til at situasjonen for etterlatte normalt vil være svært forskjellig avhengig av alder og derigjennom tidligere samlivsform. Middeldrende og eldre kvinner, som har tilpasset seg en tradisjonell samlivsform som hjemmearbeidende, vil ofte ha dårligere mulighet til inntektsgivende arbeid enn yngre kvinner og menn som mister sin ektefelle. På denne bakgrunn mener flertallet det bør vurderes en form for aldersgradering av etterlattepensjonen slik at etterlattepensjon til yngre etterlatte kun kan ytes i et tidsbegrenset antall år.»

På denne bakgrunn foreslo Bondevik-regjeringen i Ot.prp. nr. 4 for 1998-99 at pensjonen til gjenlevende ektefelle under 55 år skulle reduseres ut fra en forventet inntekt på to ganger folketrygdens grunnbeløp hvis den etterlatte ikke har noen rimelig grunn til å ha en lavere inntekt. Ved å fastsette en forventet inntekt ut fra en vurdering av den gjenlevendes situasjon, vil regelverket fremstå som mer smidig, og i større grad ivareta behovet for etterlattepensjon hos den gjenlevende.

I Innst. O. nr. 21 for 1998-99 pekte flertallet i Sosialkomiteen, representantene fra Arbeiderpartiet og Høyre, på at forslaget hadde en annen innretning enn det som ble uttrykt av flertallet i Stortinget, og at dette i liten utstrekning var blitt vurdert. Videre ble det uttalt at et forslag med så store konsekvenser bør sendes på høring. Stortinget fattet følgende vedtak:

«Ot.prp. nr 4 (1998-1999) - Kap 7 Innskjerp krav til forventet yrkesaktivitet for gjenlevende ektefelle med etterlattepensjon eller overgangs-

stønad fra folketrygden - folketrygdloven § 17-4 - sendes tilbake til Regjeringen, slik at saken sendes på høring for drøfting av ulike alternativer før den på nytt legges frem for Stortinget.»

9.5 Høring

Sosial- og helsedepartementet sendte den 22. september 1999 følgende alternativer på høring:

- a) *Skjerpethet krav til forventet inntekt.* Etterlatte under 55 år skal få fastsatt en forventet arbeidsinntekt på minst to ganger grunnbeløpet i folketrygden hvis det ikke er noen rimelig grunn til at han eller hun har en mindre inntekt. Forslaget innebærer en viss skjerpning av dagens regler om avkorting av etterlattepensjonen i forhold til forventet inntekt.
- b) *Tidsbegrenset etterlattepensjonen.* Folketrygdens etterlattepensjon skal ytes for en begrenset tidsperiode, for eksempel 15 år eller 20 år. Det skal som i dag gjøres fradrag i pensjonen for forventet og/eller faktisk inntekt.
- c) *Aldersgradering av etterlattepensjonen.* Full etterlattepensjon kan bare ytes etter fylte 60 år, mellom fylte 40 og 60 år gis maksimalt 80 prosent av full etterlattepensjon, og før fylte 40 år gis maksimalt 60 prosent av full etterlattepensjon. Det skal i tillegg gjøres fradrag i pensjonen for eventuell inntekt.

Saken ble forelagt følgende instanser:

- Akademikerne
- Akademikernes Fellesorganisasjon
- Arbeids- og administrasjonsdepartementet
- Barne- og familiedepartementet
- De selvstendige kommunale pensjonskasser
- Finansdepartementet
- KLP Forsikring
- Kommunenes Sentralforbund
- Landsorganisasjonen i Norge
- Likestillingsombudet
- Norges Kvinne og familieforbund
- Norsk Pensjonistforbund
- Næringslivets Hovedorganisasjon
- Rikstrygdeverket
- Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Landsorganisasjonen i Norge er negative til endringer i folketrygdens etterlattepensjonsordning, men gir uttrykk for at alternativ a gir minst uheldige konsekvenser.

KLP Forsikring uttaler at alternativ a lar seg lettest tilpasse de offentlige tjenstepensjonssystemet, og at «ulempene ved at det må vurderes konkret hvorvidt unntak skal gjøres, mer enn oppveies ved at ordningen derved blir mer fleksibel.»

De selvstendige kommunale pensjonskasser (DSKP) uttalte at alternativ a er det beste, fordi det gir rom for individuelle vurderinger.

Statens Pensjonskasse (SPK) støtter alternativ a om en fastsatt forventet inntekt på to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Likestillingsombudet foretrekker alternativ a, fordi dette åpner for individuelle vurderinger. Ombudet sier likevel at alternativ a kan føre indirekte forskjellsbehandling av kvinner og menn, og uttaler:

«En formodning om at en etterlatt under 55 år vil ha en inntekt på 2G vil ofte slå til. Dersom inntekten er lavere enn 2 G vil det sannsynligvis foreligge en situasjon som er beskrevet i folketrygdloven § 17-8 hvilket innebærer fastsettelse av lavere eller ingen forventet inntekt, med andre ord en situasjon som allikevel gir full etterlattepensjon.

For at alternativ a ikke skal føre til urimelig forskjellsbehandling i strid med likestillingsloven, er det en absolutt forutsetning at man viderefører de rimelighetsvurderinger som er nedfelt i retningslinjene til dagens folketrygdlov § 17-8.»

Norges Kvinne- og Familieforbund mener alternativ a er det beste, fordi en kan ha krav på pensjon ved fylte 55 år.

Rikstrykdeverket (RTV) uttaler at det også bør vurderes andre alternativer enn de tre skisserte. Av disse alternativene mener imidlertid RTV at alternativ a det mest hensiktsmessige for å motivere gjenlevende til å forsørge seg selv. RTV uttaler følgende:

«En ordning med en minstegrense for forventet inntekt baserer seg ikke fullt så mye på alder som eneste kriterium, og vil åpne for at også unge gjenlevende i en vanskelig situasjon kan få en full gjenlevende pensjon. Dette vil dekke helt reelle stønadsbehov og vil således ivareta hensynene til hva folk vil oppfatte som en rimelig ordning.»

RTV uttaler videre at alternativene b og c fokuserer direkte eller indirekte for ensidig på alder, og har også andre uheldige virkninger, blant annet administrative.

Daværende *Akademikernes Fellesorganisasjon (AF)* har enkelte innvendinger til de ulike alternativene, men gir uttrykk for at alternativ c er det mest akseptable forslaget. AF uttaler at ordningen er

«forutsigbar, gir økt etterlattepensjon med økt alder, og det er ikke fastsatt noen skjønnsmessig forventet inntekt.

Dersom etterlatte har supplerende tjenestepensjonsordninger kan dette kombineres med etterlattepensjon på tilfredsstillende måte. Ordningen åpner imidlertid ikke for å ta individuelle hensyn. Spesielt vil den virke urimelig for yngre etterlatte med barn over 3 år. Det er derfor ønskelig at det kunne tas individuelle hensyn ved denne aldersgraderte ordning.»

Kommunenes Sentralforbund (KS) uttaler at alternativ c med aldersgradering er «den antakelig rimeligste og administrativt enkleste i praksis.»

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) mener behovsprøving etter gjeldende regler virker motiverende for å ta inntektsgivende arbeid, og ser derfor ikke noe grunnlag for større endringer i regelverket.

Ingen av høringsinstansene støttet alternativ b med en tidsbegrensning av etterlattepensjonen.

9.6 Departementets vurdering og forslag

Formålet med folketrygdens etterlattepensjonsordning er å sikre inntekt for gjenlevende ektefelle, se § 17-1. Samtidig er det en overordnet målsetting at folketrygden skal bidra til hjelp til selvhjelp med sikte på at den enkelte skal kunne forsørge seg selv, se § 1-1 andre ledd.

Personer som blir etterlattepensjonister i ung alder, og som ikke kommer i arbeid i løpet av en tiårsperiode, vil erfaringsmessig ofte bli avhengig av etterlattepensjon resten av livet. Departementet mener derfor at det er behov for tiltak som stimulerer yngre etterlatte til å bli selvforsørget ved eget arbeid når de har muligheter til det.

Folketrygdloven § 17-8 gir i dag anvisning på at pensjonen kan settes ned på grunnlag av forventet arbeidsinntekt. I praksis blir det bare i liten grad fastsatt noen inntekt utover den faktiske inntekten, slik at mange etterlatte som ikke tar arbeid, får beholde pensjonen uavkortet. Enkelte får så bra pensjon at det er lite interessant eller lønnsomt å være i inntektsgivende arbeid.

Alternativet med *en tidsbegrenset etterlattepensjon* innebærer at gjenlevende ektefeller sikres stønad til livsopphold for en viss periode. Det kan i stønadsperioden fortsatt gjøres fradrag for både faktisk og forventet arbeidsinntekt. Etter departementet oppfatning vil også dette alternativet kunne motivere til selvforsørging gjennom inntektsgivende arbeid. Yngre etterlatte kan ikke forvente å kunne leve resten av livet på offentlige overføringer. Samtidig får stønadsmottakerne rimelig tid til å forberede seg på en yrkesaktiv tilværelse gjennom utdanning eller deltidsarbeid. Dessuten vil ordningen være enkel og forutsigbar. Den enkelte har krav på etterlattepensjon i en nærmere angitt periode, men så er det slutt og vedkommende må forsørge seg selv.

Den gjenlevendes alder vil være av betydning for om vedkommende vil være sikret en varig ytelse eller ikke. Dersom etterlattepensjonen eksempelvis skulle bli begrenset til 15 år, vil personer som blir etterlatt etter fylte 52 år være sikret en ytelse fram til folketrygdens pensjonsalder på 67 år. Dette vil ofte være personer som er i stand til å forsørge seg selv, men som vil ha mulighet til å slutte i arbeid. Tilsvarende vil gjelde fra fylte 47 år dersom pensjonen ytes for en periode på 20 år.

Ordningen vil imidlertid kunne oppfattes som rigid og lite fleksibel, og i mindre grad ta hensyn til den enkeltes livssituasjon. En tidsbegrensning kan dessuten føre til at gjenlevende uten særlige forutsetninger for inntektsgivende arbeid kan risikere å bli stående uten stønad til livsopphold i perioder.

De private tjenestepensjonsordningene og de nye nettoberegnete etterlattepensjonene i offentlig sektor bygger på at det ligger en etterlattepensjon fra folketrygden i bunnen, og at tjenestepensjonsordningen yter et tillegg. En ordning med tidsbegrensning vil være lite tilpasset de supplerende ordningene fordi den kan innebære tidsrom helt uten pensjon eller arbeidsinntekt.

Alternativet med en *aldersgradert etterlattepensjon* innebærer at ytelsen øker med gjenlevendes alder. Det kan også her gjøres fradrag for eventuell arbeidsinntekt. Etter departementets oppfatning er alternativet relativt enkelt og forutsigbart. Ved en gitt alder er også ytelsesnivået gitt. For yngre gjenlevende ektefeller med en redusert etterlattepensjon, vil ordningen virke motiverende med hensyn til å bli selvforsørget gjennom egen arbeidsinntekt.

Det kan ellers foreligge gode grunner for at yngre etterlatte bør ha fulle ytelser, i hvert fall i overgangsperioder. Dette gjelder først og fremst når gjenlevende har omsorg for små barn. Når barna er litt eldre kan det også være behov for at gjenlevende i perioder arbeider noe redusert. Det reelle stønadsbehovet kan således være større blant yngre gjenlevende ektefeller enn blant de som er noe eldre. Alternativet kan således hevdes å ha en noe skjev sosial profil.

Alternativ a med et *skjerpet krav til forventet inntekt* for gjenlevende ektefelle under 55 år, innebærer automatisk reduserte ytelser dersom det ikke foreligger noen rimelig grunn for at vedkommende har en lavere inntekt. Etter departementets oppfatning vil dette motivere til inntektsgivende arbeid.

Et skjerpet krav til forventet inntekt innebærer en viss innstramming i forhold til gjeldende praksis. Man får et eksplisitt krav til forventet inntekt, noe som også gjør reglene enklere å praktisere enn dagens ordning.

Trygdeetaten har i de siste årene forsøkt å skjerpe kravene til forventet arbeidsinntekt og er i gang med å inkludere yngre etterlatte i oppfølgingen av enslige forsørgere. Trygdekontorene finner det imidlertid svært vanskelig å fastsette en minste forventet arbeidsinntekt. Et lovfestet minstekrav til arbeidsinntekt vil støtte opp om dette arbeidet. Trygdekontorene får dermed konkrete holdepunkter å vise til overfor gjenlevende som ikke finner det rimelig at de i større grad bør forsørge seg selv ved eget arbeid.

Alternativet åpner for individuelle hensyn. Det legges opp til en særskilt begrunnelse dersom det skal fastsettes en lavere forventet inntekt enn to ganger folketrygdens grunnbeløp. Etterlatte som av ulike grunner ikke kan forventes å ha en arbeidsinntekt på to ganger folketrygdens grunnbeløp, vil fortsatt kunne motta fulle etterlatteytelser. Ordningen vil dermed fortsatt kunne innebære vanskelige avveininger i en del tilfeller.

Enkelte av høringsinstansene uttrykker en viss skepsis til endringer i folketrygdens etterlattepensjon. Ingen av høringsinstansene støtter alternativet med tidsbegrenset etterlattepensjon. De fleste høringsinstansene er mest positive til alternativet med et skjerpet krav til forventet inntekt.

Etter *en samlet vurdering* har departementet kommet til at det beste og enkleste alternativet for å motivere gjenlevende ektefeller til å forsørge seg selv ved eget arbeid, er å skjerpe kravet til forventet arbeidsinntekt. Dette er det samme forslaget som ble lagt fram av Regjeringen Bondevik i Ot.prp. nr. 4 for 1998-99.

Slik departementet ser det vil middelaldrende og eldre kvinner ha svært ulike arbeidsmuligheter, og yngre kvinner kan ha ulike omsorgsforpliktelser. Slike varierende og ulike forhold hos hver enkelt etterlatt gjør at en overgang til aldersgradering eller tidsbegrensning etter fastlåste satser kan føre til et mer stivbent system som ikke tar hensyn til den enkeltes livssituasjon. Ved å fastsette en forventet inntekt ut fra en vurdering av den gjenlevendes situasjon, vil regelverket fremstå som mer smidig, og i større grad ivareta behovet for etterlattepensjon hos den gjenlevende.

Departementet mener likevel at det bør stilles større krav til forventet inntekt, spesielt for yngre etterlatte, enn etter dagens praksis. Etter departementets oppfatning bør regelverket dessuten innskjerpes på en slik måte at det blir enklere å praktisere enhetlig.

Forventet inntekt bør fortsatt fastsettes etter en rimelighetsvurdering ut fra den gjenlevendes situasjon. Det vil si at det som i dag skal legges vekt på alder, evner, utdanning, yrkeserfaring, arbeidsmuligheter, arbeidets art og omfang, helse, omsorg og pleie av nærstående.

En hovedregel om at det ved pensjonsutmåling skal legges til grunn at gjenlevende ektefeller under 55 år har en forventet arbeidsinntekt på to ganger folketrygdens grunnbeløp, innebærer noe lavere pensjoner enn det den aktuelle gruppen har etter dagens praksis. Med gjeldende grunnbeløp (1. mai 2001) på 51 360 kroner vil forventet inntekt utgjøre 102 720 kroner. Fradraget i pensjonen er på 40 prosent over et fribeløp på et halvt grunnbeløp. Fradragsbeløpet blir dermed 30 816 kroner.

En etterlattepensjonist som i dag mottar folketrygdens minsteytelse på 92 100 kroner, og som etter en eventuell lovendring uten rimelig grunn har en arbeidsinntekt lavere enn to ganger folketrygdens grunnbeløp, vil få utbetalt en pensjon på 71 904 kroner. Tilsvarende vil etterlattepensjoner på 100 000 kroner, 115 000 kroner og 130 000 kroner reduseres til henholdsvis 69 184 kroner, 84 184 kroner og 99 184 kroner. Etterlattepensjonisten vil dermed få en betydelig motivasjon til minst å ha en arbeidsinntekt på to ganger grunnbeløpet.

Departementet foreslår at det gjøres unntak for etterlatte som ville fylle vilkårene for overgangsstønad etter folketrygdloven § 17-6. Når det yngste barnet er under tre år, kan det da bli utbetalt full pensjon. Er barnet i aldersgruppen tre til åtte år, må den etterlatte være under utdanning eller i arbeid på minst halv tid eller stå tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker. I en omstillingstid, vanligvis på ett år, blir det i dag ikke fastsatt en forventet inntekt som er høyere enn den faktiske. Departementet legger til grunn at denne praksisen blir videreført.

Departementet foreslår etter dette en hovedregel om at pensjonen for etterlatte under 55 år skal reduseres ut fra en forventet inntekt som minst svarer til to ganger grunnbeløpet. Det kan likevel gjøres unntak hvis den etterlatte har rimelig grunn til å ha en lavere inntekt. Slike unntaksgrunner kan være behov for utdanning, omsorg for små barn eller manglende arbeidsmuligheter. Personer som har mulighet til arbeid, men som velger å avstå skal derimot få fradrag i pensjonen.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 17-8 nytt andre ledd.

Den foreslåtte lovendringen får også virkning for inntektsprøvede etterlattepensjoner fra Statens Pensjonskasse (lov 28. juli 1949 nr. 26 § 36), Pensjonsordningen for apoteketaten (lov 26. juni 1953 nr. 11 § 19) og Pensjonsordningen for sykepleiere (lov 22. juni 1962 nr. 12 § 20). Forventet inntekt skal etter disse bestemmelsene settes til det samme nivå som i folketrygden.

Lov om Statens Pensjonskasse § 36 og lov om pensjonsordning for apoteketaten § 19 har henvisninger til folketrygdloven § 17-8 tredje ledd om hvilke ytelser som likestilles med arbeidsinntekt i forbindelse med inntektsprøvingen. Som følge av departementets forslag om å regulere en mer arbeidsrelatert etterlattepensjon i folketrygdloven § 17-8 nytt andre ledd, er det nødvendig å endre henvisningene i lov om Statens Pensjonskasse og lov om pensjonsordning for apoteketaten.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens Pensjonskasse § 36 og lov om pensjonsordningen for apoteketaten § 19.

9.7 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at lovendringen trer i kraft 1. januar 2002. På grunn av at ordningen for så vidt allerede følger av dagens regelverk, og bare innebærer en skjerping av gjeldende praksis, foreslås det at lovendringen skal gjelde for både nye og løpende pensjonstilfeller. Det foreslås likevel en overgangsperiode på opptil ett år for de løpende tilfellene, slik at den aktuelle stønadsgruppen får rimelig tid til å innrette seg.

Departementet forventer således ikke full virkning av lovendringen i 2002, men først etter et par år. Full virkning antas å gi en årlig innsparing for folketrygden på 15 til 20 millioner kroner.

Endringen vil også føre til en viss innsparing i de offentlige tjenestepensjonsordningene.

Endringen gir en viss administrativ merbelastning for trygdeetaten i forbindelse med selve innføringen.

10 Gjeninnføre større adgang til etterlatteytelser for skilte som har mottatt bidrag fra avdød tidligere ektefelle - folketrygdloven § 17-10

10.1 Innledning

Skilte personer har bare rett til etterlatteytelser fra folketrygden dersom den tidligere ektefellen dør innen fem år etter skilsmissen. Særlig har eldre skilte kvinner det ofte økonomisk vanskelig dersom de er uten egen pensjonsopptjening av betydning. *Departementet foreslår derfor å gjeninnføre adgang til etterlatteytelser fra folketrygden til skilte gjenlevende personer selv om dødsfallet skjer mer enn fem år etter skilsmissen dersom vedkommende frem til dødsfallet var helt eller delvis forsørget gjennom ektefellebidrag.*

10.2 Bakgrunn. Gjeldende rett

Eldre og middelaldrende kvinner som stort sett har vært hjemmearbeidende og blir skilt etter langvarig ekteskap, kommer gjerne dårlig ut pensjonsmessig.

En årsak til dette er blant annet at pensjonsrettigheter ikke er gjenstand for deling ved skilsmisseoppgjøret. Bankkonti skal deles på skiftet, mens pensjonsrettigheter kan holdes utenfor. Blant middelaldrende og eldre kvinner er det mange som har vært forsørget av ektefellen gjennom hele den yrkesaktive alderen. Hun har for det meste vært hjemmearbeidende, mens han har vært i full jobb. Dette fører til at kvinnene blir minstepensjonister, mens mennene ofte får en god tilleggspensjon fra folketrygden og i tillegg kan motta ytelser fra en tjenestepensjonsordning.

Opptjening av eventuelle omsorgspoeng i folketrygden startet i 1992, og kommer derfor først framtidens pensjonister til gode.

To endringer i ekteskapsloven ble foretatt våren 1998 for å bedre eldre skilte kvinners økonomiske situasjon, se ekteskapsloven av 4. juli 1991 nr. 47 kapittel 16. Disse endringene kom som en oppfølging av Velferdsmeldingen, se Ot.prp. nr. 66 (1997-98), Ot.prp. nr. 4 (1997-98) og Innst. O. nr. 41 (1997-98).

Den ene endringen innebærer at det skal gis en *kompensasjon* dersom den ene av ektefellene blir «urimelig dårlig stilt» når den andre kan holde sine pensjonsrettigheter utenom skifteoppgjøret. Regelen omfatter imidlertid ikke de som allerede er skilt. Dette er dessuten en regel basert på skjønn.

Den andre endringen innebærer at *bidragsplikten utvides*. Hovedregelen er nå at bidrag fra fraskilt ektefelle *skal* fastsettes for lengre tid enn tre år eller uten tidsbegrensning etter langvarige ekteskap. Personer som allerede er skilt kan også reise krav. Problemet er at bidrag bare blir utbetalt så lenge den fraskilte ektefellen er i live. Disse endringene i ekteskapsloven er dermed ikke fullt ut tilfredsstillende for å bedre eldre skilte kvinners økonomiske situasjon.

Etter folketrygdloven § 17-10 har gjenlevende skilt person rett til etterlattepensjon dersom

- a) vedkommende ikke har giftet seg igjen
- b) den tidligere ektefellen døde innen fem år etter skilsmissen, og
- c) ekteskapet varte minst 25 år, eller minst 15 år hvis ektefellene hadde barn sammen.

Formålet er å sikre inntekt for skilt gjenlevende person. Disse ytelsene kan således helt eller delvis erstatte en bidragsordning når den tidligere ektefellen dør. En slik rett til ytelser fra folketrygden er likevel bare til stede dersom *den tidligere ektefellen dør innen fem år etter skilsmissen*.

En person som fyller vilkårene om ytelser til gjenlevende skilt person vil ofte kunne få en høyere alderspensjon sammenlignet med alderspensjon som er beregnet på grunnlag av egne rettigheter. Ved fylte 67 år faller etterlattepensjon bort og det gis egen alderspensjon. Tilleggspensjonen skal da beregnes på grunnlag av 55 prosent av summen av gjenlevendes og avdødes opptjening (kombinert tilleggspensjon), dersom dette er gunstigere enn den gjenlevendes egen tilleggspensjon. For de fleste enker er kombinert tilleggspensjon gunstigere enn egen tilleggspensjon.

I Utjamningsmeldinga (St. meld. nr. 50 1998-99 s. 270) ble det vurdert en adgang til etterlatteytelser til fraskilte som har mottatt bidrag selv om ektefellen dør senere enn fem år etter skilsmissen. Stortinget var positiv til dette, se Innst. S. nr. 122 (2001-2002).

10.3 Departementets vurdering og forslag

Den tidligere folketrygdloven inneholdt en unntaksbestemmelse som etter en rimelighetsvurdering kunne gi ytelser til skilt gjenlevende person også ved dødsfall som inntraff senere enn fem år etter skilsmissen. Ved avgjørelsen skulle det særlig legges vekt på varigheten av ekteskapet, den fraskiltes alder da ekteskapet ble oppløst, antall barn i ekteskapet og om den fraskilte oppebar eller hadde rett til underholdsbidrag fra den avdøde.

Unntaksbestemmelsen ble opphevet i 1989, blant annet med den begrunnelsen at det var få kvinner som fikk bidrag, og at beløpet var relativt beskjedent, se Innst. O. nr. 6 og Ot.prp. nr. 7, begge for 1988-89. Etter denne endringen faller alle rettigheter til skilt gjenlevende person automatisk bort når dødsfallet finner sted mer enn fem år etter skilsmissen.

Et skjønnsstema ved unntaksregelen var om den gjenlevende hadde fått bidrag fra avdøde. I og med at bidrag etter nevnte endringer i ekteskapsloven i 1998 som regel skal fastsettes for lengre tid enn tre år eller uten tidsbegrensning ved langvarige ekteskap, kan det være naturlig at det også blir lettere for fraskilte å få ytelser som etterlatt.

På denne bakgrunn vil departementet foreslå at det gjeninnføres en unntaksregel på dette området.

Departementet er av den oppfatning at ekteskapet bør ha vart i 20-25 år dersom det skal gis ytelser når dødsfallet skjer mer enn fem år etter skilsmissen. Dette bør også gjelde dersom ektefellene hadde barn sammen. De gjenlevende personene det etter dette kan være aktuelt å gi en utvidet rett til etterlatteytelser, vil i dag være rundt 50 år og eldre.

Videre bør den gjenlevende personen ha vært økonomisk avhengig av bidrag fra avdøde, slik at vedkommende ble helt eller delvis forsørget av bidraget. En utvidet rett til etterlatteytelser skal avløse bidragsordningen ved dødsfall. Bakgrunnen for at en skilt person får rett til bidrag fra den andre, er at evnen til og mulighet for å sørge for et passende underhold er blitt dårligere som følge av omsorgen for felles barn, eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet.

Departementet antar at en slik unntaksregel vil få stadig mindre betydning, fordi det etter hvert vil være flere tidligere yrkesaktive med lengre tid i arbeidslivet som blir pensjonister. De fleste gifte kvinner i dag er i arbeid, og vil tjene opp sin egen tilleggspensjon og eventuelt tjenestepensjon.

Departementet foreslår derfor å gjeninnføre adgang til etterlatteytelser fra folketrygden til skilte gjenlevende personer selv om dødsfallet skjer mer enn fem år etter skilsmissen dersom vedkommende frem til dødsfallet var helt eller delvis forsørget gjennom ektefellebidrag.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 17-10.

10.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at lovendringen trer i kraft fra 1. mai 2002. Endringen omfatter også tilfeller der dødsfallet har skjedd tidligere, men ytelsen utbetales tidligst med virkning fra 1. mai 2002.

Merutgiftene anslås til 4,7 millioner kroner i 2002. Full årsvirkning anslås til 7 millioner kroner. Utgiftene antas å synke over tid. Endringen innebærer noe merarbeid for trygdeetaten.

11 Avkortning av alderspensjon mot arbeidsinntekt før fylte 70 år - folketrygdloven § 19-6

11.1 Innledning

Departementet foreslår å øke grensen for arbeidsinntekt (fribeløp) som alderspensjonister mellom 67 og 70 år kan ha uten at pensjonen avkortes - fra en til to ganger folketrygdens grunnbeløp. Hensikten er å stimulere eldre arbeidstakere til å stå lenger i arbeid, og at de skal få mer igjen for arbeidsinnsatsen.

11.2 Bakgrunn. Gjeldende rett

Alderspensjon fra folketrygden kan ytes til den som er fylt 67 år, se folketrygdloven § 19-4 første ledd. Det er likevel først fra fylte 70 år at pensjonen anses fullt ut opptjent og at det foreligger en ubetinget rett til pensjon. Mellom 67 og 70 år skal alderspensjonen avkortes mot arbeidsinntekt. Etter folketrygdloven § 19-6 tredje ledd kan pensjonister som er mellom 67 og 70 år ha en pensjonsgivende årsinntekt opp til grunnbeløpet uten at alderspensjonen blir redusert (fribeløp), det vil si 51 360 kroner fra 1. mai 2001. Er inntekten høyere, skal pensjonen reduseres med 40 prosent av inntekt over grunnbeløpet.

Det opptjenes pensjonspoeng på vanlig måte av inntekt pensjonisten har i årene han eller hun fyller 67, 68 og 69 år. Disse pensjonspoengene inngår i beregningsgrunnlaget for pensjonen fra fylte 70 år. All opptjening av rettigheter til pensjon er da avsluttet. Fra og med det kalenderåret vedkommende fyller 70 år, fastsettes det således ikke pensjonsgivende inntekt og pensjonspoeng.

Bestemmelsene om avkortning av alderspensjon før fylte 70 år ble endret fra 1. januar 1997, se Ot.prp. nr. 4 (1996-97) og Innst. O. nr. 16 (1996-97). Endringene bygde på Velferdsmeldingen (St.meld. nr. 35 for 1994-95) og stortingsbehandlingen av den (se Innst. S. nr. 180 for 1995-96). Formålet med endringene var å stimulere til økt arbeidsinnsats blant denne aldersgruppen. Før endringene fra 1. januar 1997 ble pensjonen redusert med 50 prosent av pensjonsgivende inntekt over grunnbeløpet. Dessuten gjaldt det en begrensingsregel som gikk ut på at summen av alderspensjon og pensjonsgivende inntekt ikke kunne overstige tidligere inntekt.

11.3 Departementets vurdering og forslag

Med sin lange yrkeserfaring er eldre arbeidstakere en betydelig ressurs i arbeidslivet. Deltakingen i arbeidslivet for de eldste aldersgruppene har imidlertid falt betydelig i de siste par tiårene. Dette har sammenheng med både økt uførepensjonering og økt bruk av ulike førtidspensjonsordninger.

Det er viktig å stimulere til økt arbeidsinnsats blant eldre. Regjeringen støtter derfor arbeidet med «Tiltaksplanen for å styrke de eldres muligheter i arbeidslivet» som Senter for Seniorpolitikk nå legger opp til i samarbeid med

partene i arbeidslivet. Formålet med denne planen er å stimulere til et godt arbeidsmiljø og en god personalpolitikk som kan gjøre det attraktivt å fortsette i arbeid framfor tidligpensjonering. Regjeringen har i inneværende år satt av 5 millioner kroner til arbeidet med å utarbeide og gjennomføre planen, og tar sikte på å videreføre denne bevilgningen i flere år framover.

Det er ellers viktig at pensjonsreglene utformes slik at de stimulerer til økt arbeidsinnsats blant eldre personer. Som nevnt ovenfor ble reglene for kombinasjon av arbeid og trygd for alderspensjonister under 70 år endret fra 1997 nettopp for å stimulere til økt arbeid for denne aldersgruppen. Andelen av befolkningen i alderen 67-69 år som kombinerer arbeid og alderspensjon økte fra 2,0 prosent ved utgangen av 1996 til 3,7 prosent ved utgangen av 2000.

På denne bakgrunn uttaler Regjeringen i Langtidsprogrammet 2002-2005 (St. meld. nr. 30 for 2000-2001) at regelverket for kombinasjon av arbeid og trygd for personer mellom 67 og 70 år må utformes slik at flere velger å arbeide. Reglene for kombinasjon av pensjon og arbeidsinntekt vil dessuten stå sentralt for pensjonskommisjonen som nå er i arbeid, og som har representanter fra samtlige partier på Stortinget.

Stortinget vedtok den 1. juni 2001 følgende, jf. Dok.nr. 8:84 2000-2001:

«Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2002 legge frem forslag om å heve grensen for arbeidsinntekt som pensjonister mellom 67 og 70 år kan ha uten avkortning i pensjonen, fra 1 til 2 ganger folketrygdens grunnbeløp, og eventuelle andre endringer i lov om folketrygd som belønner den som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år.»

Departementet følger opp vedtaket om å doble fribeløpet ved kombinasjon av arbeidsinntekt og alderspensjon før fylte 70 år. Dette innebærer at en pensjonist vil kunne tjene om lag 102 700 kroner uten at pensjonen reduseres. Dersom den årlige pensjonen utgjør for eksempel 150 000 kroner før avkortning mot inntekt, vil en arbeidsinntekt på 200 000 kroner føre til at pensjonen blir redusert med om lag 38 900 kroner, mot omlag 59 450 kroner etter någjeldende regler.

Departementet foreslår å øke grensen for arbeidsinntekt (fribeløpet) som alderspensjonister mellom 67 og 70 år kan ha fra en til to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 19-6.

11.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringen trer i kraft 1. januar 2002, og at den også skal gjelde de som er alderspensjonister før 1. januar 2002.

Merutgiftene anslås til om lag 60 millioner kroner på årsbasis for folketrygden. De offentlige tjenestepensjonsordningene vil få noe mindretgifter som følge av endringene, anslagsvis 6 millioner kroner.

Endringene vil innebære merarbeid for trygdeetaten i gjennomføringsåret. Blant annet blir det nødvendig å sende nye pensjonsbrev til alle alderspensjonister som har redusert pensjon på grunn av inntektsprøving.

12 Innhenting og registrering av opplysninger om kontonummer - forenkling av trygdeetatens utbetalingsrutiner - folketrygdloven § 22-18

12.1 Bakgrunn

Etter en lovendring fra 1. april 1999 skal trygdeytelser som hovedregel utbetales ved overføring til en bankkonto her i landet dersom mottakeren har/oppretter en slik konto. Dette følger av folketrygdloven § 22-18. Paragrafen hjemler ikke *tvangsopprettning* av konto etter krav fra trygdens organer.

Etter § 22-18 første ledd andre punktum har trygdens organer hjemmel til å kreve opplysninger om *trygdemottakeres* kontonummer fra annet offentlig organ. Etter loven § 22-18 tredje ledd er utbetalinger etter andre lover som administreres av trygdens organer, og utbetalinger som foretas på vegne av andre, likestilt med utbetalinger etter folketrygdloven. Hjemmelen til å innhente kontonummer gjelder derfor også i forhold til slike utbetalinger.

Forutsetningen for ordningen rent praktisk var at trygden skulle innhente opplysninger om kontonummer fra Skattedirektoratet. Rikstrygdeverket tok sikte på å gjennomføre dette ved å få overført samtlige kontonummer registrert i skatteetaten og opprette et eget tilsvarende register, dvs et register som også omfatter personer som ikke i øyeblikket er trygdemottakere, men som eventuelt kan bli det i løpet av året etter at kontonumrene ble innhentet.

Oppretting av et register av den aktuelle typen krever konsesjon. Rikstrygdeverket har fått konsesjon av Datatilsynet til å opprette et register over kontonumre, men bare for trygdemottakere. Denne begrensningen ble opprettholdt etter klage til Justisdepartementet. Saken ble vurdert etter lov 9. juni 1978 nr 48 om personregistre.

Bakgrunnen for vedtaket er blant annet Skattedirektoratets konsesjon for sitt register, som bare tillater utlevering av opplysninger når dette kan skje uten hinder av taushetsplikt, og utleveringen har hjemmel i lov. Bestemmelsen i folketrygdloven § 22-18 hjemler imidlertid bare utlevering av stønadstakeres kontonummer. I sitt vedtak vurderer også Justisdepartementet forholdet til de generelle personvern hensyn, og uttaler:

«Rikstrygdeverket opplyser at de har lagt opp til en teknisk løsning ved behandling av opplysningene som er mer betryggende enn on-linesøk i hvert tilfelle der kontoopplysninger ikke foreligger. Ved oppbevaring av opplysninger er det alltid fare for feil eller misbruk. Dette gjelder selv om det legges inn sikkerhetsmarginer og gode administrative rutiner. Man finner det generelt uheldig med lagring av en stor mengde informasjon som det i utgangspunktet ikke er behov for, jf. Personregisterloven § 6.

Imidlertid erkjennes behovet for en rask og effektiv håndtering av disse sakene. I likhet med Datatilsynet er Justisdepartementet av den oppfatning at trygdeetaten uten for store vanskeligheter, i søknadsprosedyren, kan få oppgitt rett kontonummer fra søkeren. Mange av dem som mottar trygd for første gang, vil selv opplyse hvilken konto tryg-

den skal overføres til. Det er ikke gitt at den konto skattemyndighetene har opplysninger om, er den samme som stønadsmottaker ønsker trygden overført til. I og med at opplysningene etter det planlagte skal overføres en gang i året, er det en viss fare for at de opplysningene trygdeetaten da sitter med, er foreldet når de skal brukes. Konesesjonsvilkåret om at Rikstrygdeverket etter at kontoopplysningen er innhentet, skal tilskrive trygdemottakeren med forespørsel om vedkommende kontonummer kan brukes, er derfor rimelig.

På denne bakgrunn kan ikke Justisdepartementet se at fordelene med at Rikstrygdeverket får kopi av skatteetatens register, kan veies opp av de ulempene det er for den enkelte som ikke mottar stønadsutbetaling, å være registrert som her foreslått, jf. Personregisterloven § 10.»

Situasjonen er etter dette at Rikstrygdeverket kan opprette et register for personer som er stønadstakere på det tidspunkt opplysningene innhentes. Når det gjelder nye stønadstakere, er man henvist til å få opplysninger om kontonummer frivillig, eller gjøre online-oppslag i Skattedirektoratets register for den enkelte sak. Det knytter seg imidlertid ifølge Rikstrygdeverket problemer til å etablere en teknisk løsning for slike oppslag som samtidig tilfredstiller de gjeldende krav til informasjonssikkerhet.

Et ytterligere problem er at online-oppslag vil kreve tid. Kontonummeret kan hentes fra Skattedirektoratet først når en sak er klar til utbetaling, og deretter skal stønadstakeren spørres om det innhentede kontonummeret kan brukes. Dersom kontonummeret til den nye stønadstakeren allerede ligger inne i trygdeetatens eget register, vil det forkorte prosessen.

Rikstrygdeverket ønsker på denne bakgrunn fortsatt å etablere et eget register som gir direkte tilgang til kontonummeret også for nye brukere på det tidspunkt utbetalingen skal foretas, dvs. at registeret må være så omfattende som mulig. Derved unngås unødig ventetid for stønadstakerne. En slik løsning forutsetter at innhenting av opplysninger og oppretting av et register hjemles i folketrygdloven. Konesesjon for oppretting av registeret vil da ikke være nødvendig, forutsatt at registeret fyller de generelle krav til datasikkerhet mv. Det vises til lov 14. april 2000 nr. 31 (personopplysningsloven) § 5 og § 33 fjerde ledd.

12.2 Departementets vurdering og forslag

Det har i praksis vist seg vanskelig å nå målet ved lovendringen i 1999 om at personer med bankkonto skulle få sine trygdeytelser utbetalt gjennom overføring til kontoen. Årsaken til at Rikstrygdeverket ønsker et mest mulig omfattende register over kontonumre, er nettopp de faktiske vanskene med å få inn kontonummer på frivillig basis. De innsparinger i utbetalingskostnader som var ventet å følge av lovendringen, har i stor grad uteblitt. Trygdeetaten har et meget høyt antall utbetalinger årlig, og det kan spares betydelige beløp på en mindre kostnadskrevende utbetalingsmåte.

Departementet antar at den løsning som Rikstrygdeverket ønsker i betydelig grad vil bidra til et økt antall utbetalinger ved overføring til konto. Som det ble pekt på ved behandlingen av Rikstrygdeverkets klage i konesesjonssaken, kan man imidlertid ikke regne at det vil være problemfritt å benytte Skattedirektoratets register. Eventuelle mangler ved dette registeret - feil konto-

nummer, stønadstaker ønsker ikke overføring til nettopp denne kontoen etc. vil imidlertid avhjelpest gjennom den rutinen som ble satt som betingelse for den registerkonsesjon som ble gitt: At den enkelte stønadstaker skal spørres om det er greit å overføre ytelsene til den registrerte kontoen. Dette vil gi stønadstakeren et klart insitamant til å samarbeide og oppgi riktig konto.

Etter Rikstrygdeverkets vurdering vil et utvidet register kunne etableres slik at personvern hensynet ivaretas i minst like stor grad som ved online-søk i Skattedirektoratets register når det gjelder nye stønadstakere. Blant annet skal ikke saksbehandlerne ha tilgang til registeret annet enn i forbindelse med konkrete utbetalinger.

Opplysninger om kontonummer kan ikke betraktes som sensitive opplysninger. Selv om de generelle personvern hensyn må tillegges stor vekt, finner departementet at hensynet til en effektiv og minst mulig ressurskrevende gjennomføring av trygdeforvaltningen her må gå foran. *Det foreslås derfor at folketrygdloven § 22-18 første ledd suppleres med en hjemmel til å innhente og registrere opplysninger om kontonummer også for personer som ikke er stønadstakere.* Det er en forutsetning at registeret som opprettes oppfyller de generelle kravene til sikkerhet mv. i personopplysningsloven § 11 m.fl. og at bruken av registeret begrenses i tråd med det som er skissert ovenfor.

Det er ovenfor forutsatt at stønadstakeren skal få en forespørsel om hvorvidt det kontonummer som er registrert i Skattedirektoratet kan brukes til trygdeutbetalinger. Som tidligere nevnt innebærer dette at utbetaling til konto i de aktuelle sakene vil skje på et senere tidspunkt enn dersom kontonummet hadde vært direkte tilgjengelig for trygdens organer. Tidsforløpet innebærer også at innhentingen av kontonummer vanskelig vil kunne få betydning for korttidsytelser og engangsutbetalinger, der hovedregelen er at utbetaling skal skje så snart råd er.

Trygdeetatens betalingsformidling vil kunne effektiviseres ytterligere dersom man kan sløyfe individuell forespørsel til stønadstakeren om brukeligheten av det registrerte kontonummeret. Forutsetningen for dette må være at skattyteren får en tilfredsstillende orientering i forbindelse med skatteoppgjøret. En slik orientering vil tidligst kunne gis i forbindelse med skatteavregningen i 2002. *Det foreslås derfor tatt inn en hjemmel til å gi forskrift om sløyfing av forhåndsvarsel.* Det vises til forslag til tilføyelse i folketrygdloven § 22-18 fjerde ledd.

Et alternativ til en lovendring som nevnt kunne være at stønadstakeren fritt kunne velge utbetalingsmåte, men selv betale de merkostnader som følger av den valgte utbetalingsmåten i forhold til overføring til konto i Norge. Departementet finner likevel at en utvidet bruk av Skattedirektoratets register representerer den beste løsningen.

Slik folketrygdloven § 22-18 er utformet i dag, er det uklart om en stønadstaker som mottar to eller flere ytelser fra trygden, f. eks. grunnstønad sammen med uførepensjon, vil kunne kreve at de to ytelsene utbetales til forskjellig konto. *En slik ordning synes lite hensiktsmessig, og det foreslås derfor presisert at utbetalinger fra trygdens organer skal skje til en og samme konto.* Dette skal også gjelde utbetalinger etter andre lover enn folketrygdloven, for eksempel barnetrygdloven og når trygdens organer foretar utbetalinger på vegne av

andre. Det foreslås tilføyd et nytt andre punktum i loven § 22-18 første ledd med sikte på dette.

Adgangen til å innhente opplysninger om kontonummer fra andre offentlige organer til trygdeetaten innebærer at eventuell taushetsplikt hos de andre organene må vike. Det foreslås at dette presiseres ved å tilføye ordene «uten hinder av taushetsplikt» i § 22-18 første ledd nytt tredje punktum. Opplysningene i trygdeetaten er beskyttet av taushetsplikt.

Det vises ellers til merknadene til de enkelte paragrafer og til lovforslaget, folketrygdloven § 22-18.

12.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreslås at endringene i folketrygdloven § 22-18 trer i kraft straks.

Endringene innebærer at innsparingene (56 millioner kroner) som var antatt å følge av overgangen til utbetaling ved overføring til konto vil bli realisert i økt grad. Det vil i den forbindelse ha stor betydning om man vil kunne sløyfe forespørselen til stønadstakeren om det registrerte kontonummeret kan brukes til trygdeutbetalinger. I årene etter at reglene i § 22-18 ble innført, er det gitt tilleggsbevilgninger for å dekke opp den manglende innsparingen (for 2001 anslått til 23 millioner kroner).

13 Begrensninger i retten til utbetaling av småbeløp - folketrygdloven § 22-19 (ny)

Det foreslås innført en minstegrense for utbetaling av stønader som gis som engangsbeløp. Slike stønader vil likevel etter nærmere regler kunne samles opp og utbetales under ett. Reglene foreslås tatt inn som ny § 22-19 i folketrygdloven.

I St.prp. nr. 84 for 2000-2001 ble det som del av en kostnadsnøytral forenklingsspakke foreslått at stønadsbeløp under 50 kroner ikke skulle utbetales. Det uttales i den forbindelse:

«Som ledd i arbeidet med forenkling av offentlig sektor foreslås å innføre en minstegrense på 50 kroner for refusjoner fra trygdeetaten. Tiltaket er beregnet å gi mindretgift både på trygdeetatens driftsbudsjett og på flere stønadskapitler.

Det er beregnet mindretgifter i 2001 ved iverksetting 1. juli til 500 000 kroner på trygdeetatens driftsbudsjett og 1,7 mill. kroner på stønadsbudsjettet. Helårsvirkningen er beregnet til 900 000 kroner på administrasjonsbudsjettet og 3,5 mill. kroner på stønadsbudsjettet.

Mindretgiften på stønadsbudsjettet foreslås i sin helhet ført på kap. 2750, post 77 Syketransport (jf. egen omtale).»

I Innst. S. nr. 325 for 2000-2001 ble bevilgningsendringene på grunnlag av forslaget vedtatt. Komiteen har imidlertid ingen nærmere omtale av det.

Begrunnelsen for forslaget var at utbetaling av slike småbeløp koster mer i administrasjon og porto enn det beløp som skal utbetales. Den viktigste kostnaden er tidsbruken for trygdefunksjonærene. Forslaget vil derfor frigjøre ressurser i de behandlende organer.

Forutsetningen i stortingsproposisjonen og innstillingen var at begrensningene kunne gjøres gjeldende fra 1. juli 2001 og gjennomføres ved forskriftsendringer. Etter at forslaget i St.prp. nr 84 ble lagt fram og behandlet, har man imidlertid etter en nærmere vurdering kommet til *at en begrensning i retten til utbetaling av småbeløp bør lovfestes*. Det dreier seg om utbetaling av stønader som er hjemlet i loven, og begrensninger i retten bør da hjemles på tilsvarende måte. Dette innebærer at de budsjettmessige konsekvensene av forslaget ikke vil kunne realiseres i 2001.

Man har videre kommet til at begrensningen bare bør gjelde stønad som utbetales som engangsbeløp. Ordningen ligger ikke til rette for pensjoner og andre løpende ytelser. Virkeområdet vil dermed primært være stønad ved helsetjenester etter loven kapittel 5 og enkelte andre tilsvarende ytelser, særlig ytelser etter loven kapitlene 10 og 11 (ytelser som gis under medisinsk rehabilitering eller yrkesrettet attføring).

Ifølge Rikstrygdeverket vil hoveddelen av utbetalinger under 50 kroner være refusjon av egenandeler som er betalt etter at vedkommende har nådd egenandelstaket, men før frikort er gitt (i 1999 var det ca 77 000 slike utbetalinger). Også på syketransportområdet forekommer et betydelig antall utbetalinger under 50 kroner (ca 33 000 i 1999).

For den enkelte stønadstaker vil en begrensning i retten til utbetaling av de aktuelle småbeløpene spille liten rolle. Unntak gjelder dersom en og

samme person innenfor kort tid får rett til flere slike utbetalinger. Dette gjelder bare et beskjedent antall tilfelle i forhold til det totale antallet. I 1999 var det f.eks. bare ca 400 personer som kom opp i et samlet beløp på 100 kroner eller mer når det gjaldt refusjon av betalte egenandeler, og bare 1 person fikk et samlet beløp på mer enn 500 kroner i småutbetalinger. Sosial- og helsedepartementet mener likevel at det bør innføres et vern, slik at den enkelte stønadstaker kan samle opp krav på småutbetalinger i løpet av en viss periode og kreve at de kan samles opp og utbetales under ett når dette kan skje uten hinder av den nye beløpsgrensen. Dersom trygdeetaten skulle føre «regnskap» over disse småbeløpene og når utbetaling kan skje, ville dette spise opp en vesentlig del av den administrative gevinsten ved forslaget.

Departementet viser til dette og foreslår at det tas inn en bestemmelse i loven om at stønader som gis som engangsbeløp ikke skal komme til utbetaling dersom beløpet utgjør mindre enn 50 kroner. Dersom en person innenfor en periode på 6 måneder får rett til flere slike stønadsbeløp, og summen av dem utgjør minst 50 kroner, kan vedkommende kreve at stønadene utbetales under ett. Bestemmelsene foreslås tatt inn som en ny § 22-19. Det vises til lovforslaget.

Den nye § 22-19 i folketrygdloven foreslås å tre i kraft 1. januar 2002 og gitt virkning for stønadsbeløp som ikke er utbetalt pr. 31. desember 2001.

I St.prp. nr. 84 for 2000-2001 ble det anslått at mindretutgiften på administrasjonsbudsjettet ville utgjøre om lag 0,9 millioner kroner pr. år, mens innsparingen på stønadsbudsjettet ville utgjøre om lag 3,5 millioner kroner på årsbasis. Dette ble innarbeidet i budsjettet for 2001 (med halvårsvirkning) og ligger til grunn også for budsjettforslaget for 2002. På grunn av den foreslåtte adgangen for den enkelte til å samle opp bagatellmessige stønadskrav, vil budsjettvirkningene kunne utgjøre om lag halvparten av det tidligere anslåtte beløpet.

14 Overprøving av trygderettens avgjørelser om saksomkostninger etter trygderettsloven § 25

14.1 Innledning

Departementet foreslår at § 25 i trygderettsloven suppleres slik at Trygderettens avgjørelser om saksomkostninger skal kunne påkjæres separat til lagmannsretten. Overprøving av saksomkostningsavgjørelsen kan i dag bare skje ved at hele saken bringes inn for lagmannsretten etter trygderettsloven § 23.

14.2 Gjeldende rett.

Etter trygderettsloven § 25 første ledd kan retten bestemme at ankemotparten helt eller delvis skal bære de nødvendige utgifter som saken har medført for den ankende part. Vilkåret for dette er at Trygderettens kjennelse er til gunst for den ankende part.

Etter trygderettsloven § 25 andre ledd kan det bestemmes at den ankende part skal bære Trygderettens og ankemotpartens utgifter ved ankebehandlingen dersom vedkommende åpenbart uten grunn har framsatt eller opprettholdt anken. I praksis blir denne adgangen ikke brukt.

Selv om trygderettsloven § 25 ikke viser til tvistemålslovens saksomkostningskapittel (kapittel 13), har visse grunnregler i dette kapitlet blitt anvendt analogisk. Blant annet har det vært et ufravikelig krav for å ilegge saksomkostninger at den ankende part krever omkostningene dekket, sml. tvistemålsloven § 179 andre ledd. Videre har man ikke tilkjent saksomkostninger i ettertid, altså etter at kjennelsen er avsagt. I en del tilfelle har retten imidlertid nøyd seg med å konstatere at saksomkostninger pålegges, og overlatt til rettens administrator å utmåle omkostningene etter innhentet omkostningsoppgave.

Selv om bestemmelsen i trygderettsloven § 25 første ledd er utformet som en «kan-regel», har det vært fast praksis at saksomkostninger blir tilkjent dersom det er nedlagt påstand om det og vilkårene er oppfylt.

Det eksisterer i dag ingen mulighet for å få Trygderettens avgjørelser etter trygderettsloven § 25 første ledd rettslig overprøvd utelukkende som avgjørelse om saksomkostninger. Overprøving kan bare skje ved at *hele* saken bringes inn for lagmannsretten etter trygderettsloven § 23.

14.3 Aktuelle endringer

Trygderetten har i brev av 21. mars 2001 vist til at det i de fleste tilfelle er uhen-siktsmessig og urimelig tungvint å måtte bringe hele saken inn for lagmannsretten for at spørsmålet om saksomkostninger skal kunne vurderes på nytt. Det bør derfor etter Trygderettens mening innføres en adgang til å ta opp spørsmålet om saksomkostninger separat ved at slike avgjørelse kan *påkjæres til lagmannsretten*. Trygderetten tar samtidig opp forslag om at trygderettsloven § 25 første ledd i tråd med praktiseringen bør omformuleres til en *rettig-*

hetsbestemmelse for den ankende part, dvs at saksomkostninger *skal* tilstås dersom den ankende part har fått medhold i Trygderetten og har krevd saksomkostninger.

Departementet sendte den 23. mai 2001 ut et høringsnotat til berørte instanser og organisasjoner. I høringsnotatet ble det foreslått at trygderettsloven § 25 suppleres, slik at Trygderettens avgjørelser om saksomkostninger kan bringes inn for lagmannsretten.

I høringsnotatet heter det blant annet:

«Trygderetten har foreslått at adgangen til overprøving bør begrenses i tråd med bestemmelsene i tvistemålsloven § 181. Så vidt vi kan se, vil dette innebære at spørsmålet om saksomkostninger i prinsippet bare kan overprøves dersom hele saken bringes inn for lagmannsretten (tvistemålsloven § 181 første ledd). Unntak vil bare gjelde dersom grunnlaget for påkjæring er at «omkostningsspørsmålet er avgjort i strid med loven» (tvistemålsloven § 181 andre ledd). Umiddelbart kan dette synes å gi en nokså begrenset adgang til overprøving av omkostningsspørsmålet. Adgangen vil neppe omfatte Trygderettens skjønn over hva som skal regnes for «nødvendige utgifter». Samtidig er det nettopp på dette punktet at den ankende part vil kunne være misfornøyd med Trygderettens avgjørelse.

På denne bakgrunn mener departementet at det bør vurderes å la en adgang til overprøving omfatte alle sider ved omkostningsspørsmålet. Dette vil være en parallell til ordningen når det gjelder Trygderettens avgjørelser etter rettshjelploven § 23 tredje ledd om godtgjøring til prosessfullmektiger. Ifølge rettshjelploven § 28a kan slike avgjørelser truffet av Trygderetten påkjæres til Borgarting lagmannsrett. Etter motivene til rettshjelploven er det forutsetningen at lagmannsretten skal prøve alle sider ved saken. En slik adgang til overprøving av avgjørelser om saksomkostninger etter trygderettsloven § 25 vil omfatte også Trygderettens vurdering av hvilke utgifter som har vært nødvendige, og likeså vurderingen av i hvilket omfang utgiftene har vært nødvendige. I forslaget til lovtekst nedenfor under pkt 4.2 er det derfor tatt inn alternative forslag til lovtekst (trygderettsloven § 25 nytt fjerde ledd).

Departementet foreslår videre at det gis regler om frister for å få en avgjørelse om saksomkostninger prøvd for lagmannsretten. Fristen foreslås satt lik fristen for å kreve avgjørelser om fri rettshjelp prøvd, dvs fire uker fra den dag vedkommende fikk underretning om avgjørelsen.»

I høringsutkastet ble det dessuten foreslått en supplerings av trygderettsloven § 25, slik at det går fram at adgangen til å ilegge saksomkostninger i tråd med praksis *skal* benyttes når vilkårene for det er tilstede. Videre ble det foreslått presisert at saksomkostninger i samsvar med dagens praksis bare skal tilkjennes når den ankende part har krevd dette.

14.4 Høringsinstansenes syn

Det er kommet få innvendinger mot forslaget om at avgjørelser om saksomkostninger skal kunne påkjæres separat til lagmannsretten og ikke slik som i dag bare tas under behandling ved at hele saken bringes inn for lagmannsretten. *Rikstrygdeverket* gir imidlertid uttrykk for at det umiddelbart kan synes unødvendig å belaste lagmannsretten med denne type saker. Dersom det

antas å være behov for å kunne bruke rettsmidler i forhold til Trygderettens avgjørelse, viser Rikstrygdeverket til at lagmannsretten er rette instans i forhold til tvistemålslovens system. Det pekes på som et alternativ at slike avgjørelser skal kunne klages inn for fylkesmannen til avgjørelse.

Det er delte meninger om en adgang til å påkjære Trygderettens avgjørelser bør omfatte alle sider ved omkostningsspørsmålet. *Trygderetten og Regjeringsadvokaten* mener kjæremålsadgangen bør begrenses på samme måte som en overprøving i henhold til tvistemålsloven § 181, dvs til lovligheten av avgjørelsen.

Trygderetten uttaler blant annet:

«I høringsnotatet reises spørsmålet om kjæremålsadgangen bør omfatte alle sider ved omkostningsspørsmålet. Vi vil fortsatt anbefale at tvistemålsloven § 181 får anvendelse. Det har utviklet seg en omfattende domstolspraksis om anvendelsen av bestemmelsen. Denne praksis dekker etter Trygderettens syn langt på vei det behov det vil være for å angripe Trygderettens omkostningsavgjørelser. Spesielt nevnes at kjæremålsinstansen vil kunne prøve om skjønnsutøvelsen fremtrer som vilkårlig eller klart urimelig. Dersom alle sider av omkostningsspørsmålet skal prøves, må retten foreta en mer omfattende gjennomgåelse og vurdering av saken som omkostningsavgjørelsen gjelder, enn om kjæremålsadgangen begrenses slik Trygderetten foreslår.»

Regjeringsadvokaten uttaler:

«Når det gjelder forslag til endring av trygderettsloven § 25, er Regjeringsadvokaten skeptisk til å innføre en adgang til å påkjære alle sidene ved omkostningsavgjørelsen til lagmannsretten. En slik kjæremålsadgang vil kunne utgjøre et betydelig merarbeid for lagmannsretten, som på sin side vil ha et dårligere grunnlag for å vurdere nødvendigheten av omkostningene enn det Trygderetten hadde. En kjæremålsadgang bør derfor begrenses på samme måte som en overprøving i henhold til tvistemålsloven § 181. Regjeringsadvokaten vil således anbefale alternativ 1 i høringsnotatets siste side. Som et motstykke til dette bør departementet vurdere om ikke tvistemålsloven § 179 i sin helhet bør gis tilsvarende anvendelse for Trygderettens saksomkostningsavgjørelse.»

Justisdepartementet uttaler:

«Justisdepartementet støtter ... forslaget om at Trygderettens avgjørelse av saksomkostningsspørsmålet skal kunne påkjæres til lagmannsretten. Sosial- og helsedepartementet foreslår dessuten at lagmannsretten skal kunne prøve alle sider ved saksomkostningsspørsmålet, derunder den konkrete vurderingen av om utgiftene har vært nødvendige. Justisdepartementet ser at den ankende part kan ha behov for å få overprøvd saksomkostningsspørsmålet i sin helhet, og er ikke negativ til forslaget. Vi gjør imidlertid oppmerksom på at et tilsvarende forslag om å endre tvistemålsloven § 181 ble forkastet av Stortinget i 1973, med den begrunnelse at kjæremålsinstansen ville ha et dårligere grunnlag for å vurdere de skjønsmessige sider ved avgjørelsen enn underinstansen (se Ot.prp. nr. 30 (1972-73) s. 10-11 og Innst. O. nr. 33 (1972-73) s. 155). Vi antar at dette argumentet kan gjøre seg gjeldende også i forhold til Trygderettens avgjørelser. Det kan også nevnes at man i rettspraksis rundt tvml § 181 har gått ut fra at saksomkostningsspørsmålet er avgjort i «strid med loven» hvis under-

instansens skjønn ikke har vært forsvarlig. En viss overprøving av skjønnet gir altså § 181 rom for.»

Landsorganisasjonen i Norge, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund og Norsk Helse- og Sosialforbund gir uttrykk for at prøvingen bør omfatte alle sider av omkostningsspørsmålet.

14.5 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår på bakgrunn av høringsinstansenes nær enstemmige tilslutning at trygderettsloven § 25 suppleres slik at Trygderettens avgjørelser om saksomkostninger vil kunne angripes ved kjæremål. Når det gjelder i hvilken grad lagmannsretten skal kunne prøve avgjørelsene, finner departementet å måtte legge hovedvekten på det som er framholdt av Regjeringsadvokaten og Trygderetten når det gjelder arbeidsbelastningen for lagmannsrettene, og videre at Stortinget i andre sammenhenger har forkastet forslag om full prøvingsrett for kjæremålsretten i saker om saksomkostninger. *Det foreslås derfor at tvistemålsloven § 181 gis tilsvarende anvendelse for overprøving av Trygderettens saksomkostningsavgjørelser.* Prøvingen vil derfor begrense seg til om Trygderettens avgjørelse er «i strid med lov».

Selv om lagmannsrettens kompetanse etter dette vil være begrenset, vil den likevel kunne prøve om utgiftene er av en slik art at de kan kreves erstattet, og Trygderettens skjønn over nødvendige saksomkostninger kan settes til side som uforsvarlig eller vilkårlig. Etter praksis vil lagmannsretten også kunne prøve om det er saksbehandlingsfeil ved avgjørelsen. Selve den skjønsmessige vurderingen av hvilke utgifter som har vært nødvendige i det konkrete tilfellet, vil derimot ikke prøves.

I høringsnotatet ble det i tråd med praksis foreslått en supplerings av trygderettsloven § 25, slik at det går fram at adgangen til å ilegge saksomkostninger *skal* benyttes når vilkårene for det er tilstede. Det har ikke kommet innvendinger mot dette i høringsrunden. Departementet følger derfor opp dette forslaget.

Etter forslaget i høringsnotatet skulle tvistemålsloven § 179 andre ledd gjelde tilsvarende for avgjørelser etter trygderettsloven § 25, slik at saksomkostninger i samsvar med dagens praksis bare kan tilkjennes når parten har krevd dette. Den aktuelle bestemmelsen sier imidlertid at saksomkostnader bare tilkjennes når parten *leverer inn oppgave* over de saksomkostnader som han krever dekning for, og gjelder bare når saken avgjøres etter muntlig forhandling. Da saksbehandlingen i Trygderetten i regelen skriftlig, blir en henvisning til tvistemålsloven § 179 lite hensiktsmessig og kan skape tolkningstvil. *Departementet foreslår derfor at henvisningen til tvistemålsloven erstattes med en direkte bestemmelse i trygderettsloven om at saksomkostninger bare tilkjennes dersom det er krevd.*

I sin høringsuttalelse mente *Regjeringsadvokaten* at det burde vurderes om ikke tvistemålsloven § 179 i sin helhet bør gis tilsvarende anvendelse for Trygderettens saksomkostningsavgjørelser, dvs. at også tvistemålsloven § 179 *første ledd* skal gjelde for Trygderetten. Det heter der at «Om saksomkostnadene tar retten avgjerd i dommen eller i den kjennelse som avslutter saka.» Bestemmelsen gjelder på hvilket tidspunkt eller stadium retten skal treffe

avgjørelse om saksomkostninger. Også *Trygderetten* igår i høringsuttalelsen inn for at prinsippet i tvml § 179 første ledd gis tilsvarende anvendelse, i tråd med den praksis som følges. Departementet er enig i dette, men foreslår at det tas inn en direkte bestemmelse i trygderettsloven om at avgjørelsen om saksomkostninger skal treffes i kjennelsen (ingen henvisning til tvistemålsloven § 179 første ledd).

Det vises til lovforslaget, trygderettsloven § 25.

14.6 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft straks. Forslagene vil eventuelt kunne føre til en økt arbeidsbelastning for *lagmannsrettene*. Det antas imidlertid at antallet saker om saksomkostninger under enhver omstendighet vil være beskjedent. Lagmannsrettene har dessuten allerede i dag enkelte saker på området. Disse sakene vil bli enklere å behandle enn i dag, da man har problemet med den manglende overprøvingsadgangen. Overprøvingen i lagmannsretten vil også føre til at det utkrystalliserer seg retningslinjer for fastsetting av saksomkostningene, slik at den ankende part og Trygderetten vil ha sikrere holdepunkter respektive for å vurdere om påkjæring til lagmannsretten kan føre fram og for å vurdere i hvilken utstrekning krav om saksomkostninger bør imøtekommes.

Det antas etter omstendighetene at de foreslåtte endringene ikke vil ha administrative eller økonomiske konsekvenser av en slik størrelsesorden at det gir grunnlag for budsjettmessige endringer.

*Del II Klargjøring av praksis og lovtekniske
justeringer*

15 Dekning av utgifter til fysioterapi - folketrygdloven § 5-8

Departementet foreslår en justering av lovteksten ved at betegnelsen «fysikalsk behandling» i overskriften og i andre ledd, erstattes av betegnelsen «fysioterapi».

Med virkning fra 1. juli 2001 ble ordet «fysikalsk behandling» erstattet med «fysioterapi» i forskrift om stønad til dekning av utgifter til fysikalsk behandling. Ved en inkurie ble det ikke foretatt tilsvarende justering av lovteksten før forskriften ble endret.

Det foreslås at endringen, som ikke har administrative eller økonomiske konsekvenser, trer i kraft straks.

16 Reiseutgifter for medlemmet - folketrygdloven § 5-16

Departementet foreslår at folketrygdloven § 5-16 femte ledd oppdateres slik at det framgår at folketrygden ikke har ansvaret for å dekke reiseutgifter til ambulansebil, ambulansebåt og luftambulansetransport fra 2002. Etter folketrygdloven § 5-16 kan det ytes reiseutgifter til luftambulansetransport dersom fly- eller ambulanshelikopteret har avtale med trygden.

I forbindelse med behandling av Ot. prp. nr. 66 (2000-2001) «Om lov om helseforetak m.m.» jf. Innst. O. nr. 118 (2000-2001) vedtok Stortinget 6. juli 2001 å overføre ansvaret for luftambulansetjenesten fra folketrygden til de regionale helseforetakene fra 1. januar 2002. I følge lov om spesialisthelsetjenesten m.m. av 2. juli 1999 nr. 61 § 2-1a skal de regionale helseforetakene sørge for at personer med fast bopel eller oppholdssted innen helseregionen tilbys spesialisthelsetjeneste i og utenfor institusjon, herunder luftambulansetjeneste.

Det foreslås at folketrygdloven § 5-16 femte ledd oppdateres slik at det presiseres at folketrygden ikke har ansvaret for luftambulansetjenesten.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 5-16 femte ledd.

Lovendringen har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser, og departementet foreslår at den trer i kraft 1. januar 2002.

17 Klargjøring av reglene for sykepengerettigheter til medlemmer med dagpenger under arbeidsløshet - folketrygdloven § 8-49

Departementet foreslår å presisere at det ikke foreligger sykepengerettigheter etter § 8-49 i tidsrom hvor vedkommende ikke har dagpengerett som følge av midlertidig stans i dagpengeutbetaling etter § 4-10.

I henhold til folketrygdloven § 4-9 kan det ytes dagpenger når medlemmet har vært arbeidsløs og stått tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker i minst tre av de siste ti dager. Lørdag og søndag regnes ikke med. Dagpengene løper fra dagen etter at denne ventetiden er avsluttet. Dersom medlemmet for eksempel har sagt opp sin stilling eller sluttet uten rimelig grunn ytes dagpenger først etter en forlenget ventetid, jf. § 4-10.

Etter folketrygdloven § 8-49 kan det til et medlem som mottar dagpenger under arbeidsløshet, eller opptjener ventetid, ytes sykepenger fra og med den dag medlemmet blir arbeidsufør. I tidligere folketrygdlov § 3-16 som svarer til gjeldende folketrygdlov § 8-49 var det henvist til § 4-9 slik at det fremkom uttrykkelig at forlenget ventetid etter § 4-10 ikke ga sykepengerrett etter bestemmelsen. Denne henvisningen ble ikke videreført i § 8-49 men det følger av bestemmelsens forarbeider (Ot.prp. nr. 29 1995-96 s. 98-99) at det ikke var ment å foreta noen endringer i gjeldende rett. *Departementet foreslår en klargjøring ved å ta inn en henvisning til § 4-9 i § 8-49.* Tilfeller hvor arbeidsuførhet oppstår i perioder med forlenget ventetid, kan vurderes etter reglene i § 8-47 om sykepenger til yrkesaktive som midlertidig har vært ute av inntektsgivende arbeid.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 8-49 første ledd.

Departementet foreslår at lovendringen trer i kraft *straks*. Endringen er en presisering av gjeldende rett, og har derfor ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

18 Lovtekniske justeringer og klargjøringer i trygderettsloven

18.1 Avdelingsleder i Trygderetten skal gjøre tjeneste når Trygderettens leder og nestleder har forfall.

Når Trygderettens leder og nestleder har forfall, skal den eldste i ansiennitet av de andre juridisk kyndige medlemmer gjøre tjeneste i lederens sted, se trygderettsloven § 6 nr. 2.

Trygderetten har i brev av 21. mars 2001 uttalt følgende:

«Etter at Trygderetten i 1997 ble inndelt i fagavdelinger, med en leder for hver avdeling, er det naturlig at den avdelingsleder som har lengst ansiennitet som avdelingsleder, gjør tjeneste ved forfall som nevnt. Siden loven selv ikke bestemmer at Trygderetten skal være inndelt i avdelinger, foreslås at § 6 nr. 2 gis et tillegg, slik:

...leders sted, eller den som har lengst ansiennitet som avdelingsleder, dersom Trygderetten er inndelt i avdelinger.»

Departementet er enig i dette og foreslår at trygderettsloven § 6 nr. 2 suppleres i tråd med Trygderettens forslag, med visse justeringer. Det vises til lovforslaget. Endringen, som foreslås å tre i kraft straks, har ingen administrative eller økonomiske konsekvenser.

18.2 Klargjøring av at Rikstrygdeverket skal kunne overta som ankemotpart i visse saker for Trygderetten

Trygderettsloven § 12 nr. 2 første punktum bestemmer at det organ som har truffet det påankede vedtaket, skal være ankemotpart ved behandlingen av anken i Trygderetten. Rikstrygdeverket skal likevel være ankemotpart for vedtak truffet av trygdekontoret etter andre lover enn folketrygdloven og barnetrygdloven, se § 12 nr. 2 andre punktum. Det vil si vedtak i saker som gjelder pensjonstrygdene for fiskere og skogsarbeidere, ytelser etter den gamle loven om yrkesskadetrygd og ytelser etter krigspensjoneringslovene.

Trygderettsloven hadde tidligere (§ 11 nr. 2) en hjemmel for departementet til å fastsette unntak fra lovens regel om hvilket organ som er ankemotpart ved behandlingen av saker etter trygderettsloven. Departementet ga den 18. november 1994 forskrift om at Rikstrygdeverket skal være ankemotpart i Trygderetten i visse saker. Forskriften § 2 har følgende ordlyd:

«Rikstrygdeverket skal være ankemotpart når Trygderetten har bestemt at sju medlemmer skal delta i behandlingen av en ankesak, jfr. trygderettsloven § 7 fjerde ledd.

I ankesaker som ellers gjelder prinsipielle saker eller andre viktige spørsmål, skal Rikstrygdeverket være ankemotpart når det finner grunn til det.»

Ved endringslov 10. desember 1999 nr. 84 ble det foretatt en omdisponering av bl.a. bestemmelsene om hvem som skal være ankemotpart ved behandlin-

gen i Trygderetten, se Ot.prp. nr 46 for 1998-99 punktene 17.4 og 22.2. Ved en feil ble nevnte hjemmel for departementet til å fastsette unntak fra hovedregelen om ankemotparter utelatt. Det foreslås derfor at dette rettes opp ved at hjemmelen gjeninnføres. Det vises til forslaget til suppleringslov i trygderettsloven § 12 nr. 2 første punktum.

Endringen foreslås å tre i kraft straks. Den har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

Trygderetten har i forbindelse med endringen gitt uttrykk for at det samtidig kan være grunn til at det ved forskrift også kan fastsettes at *Arbeidsdirektoratet* skal være ankemotpart i visse saker vedrørende folketrygdloven kapitlene 4 (dagpenger under arbeidsløshet) og 11, jfr. § 21-14 (ytelser under yrkesrettet atferd). Departementet vil følge opp dette.

18.3 Korrigering i trygderettsloven § 14

Ved lovendring 10 desember 1999 nr. 84 ble det innført kjønnsnøytrale betegnelser i trygderettsloven. Blant annet ble betegnelsen «Trygderettens formann» (dvs. den som leder Trygderetten som administrativt organ) erstattet med «Trygderettens leder». Betegnelsen «rettens formann» (dvs. det faste medlem av Trygderetten som administrerer den enkelte sak) ble endret til «rettens administrator». Det vises til Ot.prp. nr. 46 (1998-99) punkt 17.5.

I § 14 andre ledd ble betegnelsen «rettens formann» endret til «rettens leder». Riktig betegnelse i bestemmelsen skal være «rettens administrator». Departementet foreslår at dette rettes opp. Det vises til lovforslaget. Endringen foreslås å tre i kraft straks. Den har ikke administrative eller økonomiske konsekvenser.

19 Lovtekniske justeringer og klargjøringer i forbindelse med nye beregningsregler for rehabiliterings- og attføringspenger

19.1 Innledning

Ved lov 30. juni 2000 nr. 57 ble det vedtatt nye beregningsregler for rehabiliterings- og attføringspenger (jf. Ot.prp. nr. 48 1998-99). Ved kgl. res. av 31. august 2001 ble det besluttet at de nye reglene trer i kraft 1. januar 2002. Det vises til nærmere omtale av nye regler og overgangsregler i St.prp. nr. 1 (2001-2002). Departementet foreslår i samarbeid med Arbeids- og administrasjonsdepartementet enkelte justeringer i nevnte endringslov, samt i gjeldende folketrygdlov og enkelte andre lover. Forslagene gjelder presiseringer og korrigeringer og innebærer ingen materielle endringer eller økonomiske konsekvenser.

19.2 Oppdatering av innholdsfortegnelser i folketrygdloven kapittel 10 og 11

Ved endringsloven av 30. juni 2000 nr. 57 ble innhold og inndeling av paragrafer i folketrygdloven kapittel 10 og 11 endret uten at innholdsfortegnelsen ble oppdatert i samsvar med disse endringene. *Departementet foreslår derfor å endre innholdsfortegnelsene i kapittel 10 og 11 slik at det henvises til korrekte bestemmelser når de nye beregningsreglene trer i kraft.*

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven kapittel 10 og 11.

19.3 Korrigering av henvisninger i folketrygdloven § 11-4

Folketrygdloven § 11-4 inneholder aldersvilkår for rett til ytelser under attføring. Attføringsstønad og attføringspenger reguleres etter gjeldende rett i hhv. §§ 11-7 og 11-8. Når endringsloven av 30. juni 2000 nr. 57 trer i kraft vil slike ytelser bli regulert i §§ 11-8 og 11-9. Ved en inkurie ble ikke henvisningene i § 11-4 foreslått endret i Ot.prp. nr. 48 (1998-99). *Departementet foreslår at dette gjøres nå.*

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 11-4.

19.4 Korrigering av henvisning i folketrygdloven § 22-10

Ovennevnte bestemmelse inneholder utbetalingsterminer for folketrygdytelser. Fjerde ledd bokstav b omhandler attføringsstønad, og henviser til § 11-7. Som det fremgår ovenfor i pkt. 19.3, vil attføringsstønad etter at endringsloven trer i kraft reguleres i § 11-8. *Departementet foreslår derfor å endre paragrafhenvisningen i samsvar med endringsloven.*

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 22-10.

19.5 Presisering av § 11-16 i endringslov 30. juni 2000 til folketrygdloven - attføringspenger under opphold i institusjon

Ovennevnte § 11-16 om attføringspenger under opphold i institusjon har i andre ledd tredje punktum en regel om at attføringspengene likevel ikke skal «være lavere enn tilsvarende et grunnlag for attføringspenger på 50 prosent av grunnbeløpet.» I forarbeidene til § 11-16, jf. § 10-14, fremgår det at bakgrunnen for endringen er omleggingen av beregningsreglene. Det fremgår videre at det har vært naturlig å innføre lignende omregningsregler for rehabiliterings- og attføringspenger som for sykepenger. For at omregningsreglene skal tilsvare omregningsregelen for sykepenger må det legges til grunn at det er attføringspengene, og ikke attføringspengegrunnlaget, som ikke skal være lavere enn 50 prosent av grunnbeløpet. Dette vil gi tilsvarende resultat som for sykepenger. *Departementet foreslår derfor at bestemmelsen endres slik at det presiseres at det er den årlige utbetalingen av attføringspenger som ikke skal være lavere enn 50 prosent av grunnbeløpet.*

Det vises til lovforslaget, lov 30. juni 2000 nr. 57, § 11-16.

19.6 Presiseringer i bestemmelsene om yrkesskade - §§ 10-18 og 11-20 i endringslov av 30. juni 2000 til folketrygdloven

Reglene om rehabiliterings- og attføringspenger ved yrkesskade står i gjeldende folketrygdlov §§ 10-16 og 11-17. Disse bestemmelsene ble endret ved lov 10. desember 1999 nr. 84. Endringene innebar en presisering av at det skal ses bort fra uførhet som skyldes andre forhold enn yrkesskaden når denne delen utgjør under 30 prosent av den totale uførheten, og medførte ikke materielle endringer. I endringsloven om nye beregningsregler er yrkesskadereglene omhandlet i §§ 10-18 og 11-20. Denne loven bygger imidlertid på lovteksten i folketrygdloven slik den lød før endringen i 1999. *Departementet foreslår derfor å bringe endringsloven §§ 10-18 og 11-20 i samsvar med de presiseringene som ble foretatt i lov av 10. desember 1999 nr. 84.*

Det vises til lovforslaget, lov 30. juni 2000 nr. 57, §§ 10-18 og 11-20.

19.7 Justeringer av overgangsbestemmelser mv. i folketrygdloven

Etter gjeldende samordningsregler i folketrygdloven før den nye reformen trer i kraft 1. januar 2002, faller rehabiliteringspenger og attføringspenger bort i den utstrekning medlemmet får ytelser som tidligere familiepleier etter kapittel 16, eller som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17. Se gjeldende folketrygdlov §§ 10-14 andre ledd bokstav b og 11-15 andre ledd bokstav b. Overgangsstønad til enslige forsørgere faller bort i den utstrekning medlemmet mottar tilsvarende ytelser i form av rehabiliteringspenger eller attføringspenger, se § 15-14 første ledd.

Når de nye beregningsreglene trer i kraft, vil rehabiliteringspenger og attføringspenger bli pensjonsgivende inntekt. Som en følge av dette, er det vedtatt at disse ytelsene skal likestilles med arbeidsinntekt ved inntektsprøving av overgangsstønad til enslige forsørgere og etterlatteytelser, se lov 23. juni 2000 nr. 55, folketrygdloven §§ 15-9, 16-8 og 17-8, jf. Ot.prp. nr. 38 (1999-2000). Det ble i denne forbindelse vedtatt å oppheve gjeldende samordningsbestemmel-

ser i §§ 10-14, 11-15 og 15-14. Alle de nevnte endringene er forutsatt å tre i kraft samtidig med de nye beregningsreglene.

I lov 30. juni 2000 nr. 57 om nye beregningsregler for rehabiliteringspenger og attføringspenger er det bestemt at departementet skal fastsette overgangsregler i forskrift. I Ot.prp. nr. 48 (1998-99) ble det lagt opp til at det skulle lages overgangsregler som sikrer mottakerne av løpende ytelser mot nedgang i ytelse når de nye reglene trer i kraft. Dersom ytelsene ble høyere etter nye regler skulle mottakeren kunne velge å gå over til nytt regelverk. Regjeringen legger nå til grunn at overgangsreglene utformes slik at personer som mottar løpende ytelser når de nye reglene trer i kraft, ikke skal gå ned i netto ytelse. Mottakeren vil imidlertid ikke ha adgang til å få ytelsen beregnet etter nytt regelverk selv om dette ville gitt en høyere ytelse. Se St.prp. nr. 1 (2001-2002).

For medlem som får ytelsen beregnet etter overgangsreglene, skal ytelsen fortsatt samordnes etter gjeldende regler. Departementet foreslår at dette presiseres i ikrafttredelsesbestemmelsene. Fremgangsmåten for samordning i løpende tilfeller vil reguleres i overgangsforskriften.

De nye reglene om inntektsprøving ble vedtatt i gjeldende folketrygdlov §§ 10-14 og 11-15 som ved ikrafttredelsen av nye beregningsregler fra 2002 skal bli nye §§ 10-16 og 11-18. *Departementet finner det derfor hensiktsmessig å oppheve endringene i §§ 10-14 og 11-15 og fremme forslaget på ny som endringer i folketrygdloven §§ 10-16 og 11-18 i endringsloven av 30. juni 2000 nr. 57.*

Det vises til merknader til endringer i lov 23. juni 2000 nr. 55 og lov 30. juni 2000 nr. 57 og lovforslagene, og ikrafttredelsesbestemmelser i lov 23. juni 2000 nr. 55 og lov 30. juni 2000 nr. 57 §§ 10-16 og 11-18.

19.8 Tilpassing av samordningsbestemmelser i lovene om krigspensjon og yrkesskadetrygd

De nye beregningsreglene for rehabiliteringspenger og attføringspenger gjør det nødvendig med tilpassing i samordningsregler i lovene om krigspensjon og yrkesskadetrygd. Lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner § 18, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner § 23 og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd §§ 12 og 19 inneholder bestemmelser om samordning med tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden. Hovedregelen er at pensjon fra krigspensjoneringen og yrkesskadetrygden skal reduseres med hele tilleggspensjonen/særtillegget.

Pensjonen skal dessuten reduseres med $\frac{3}{4}$ av folketrygdens grunnbeløp, se lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser, samordningsloven, §§ 20 og 22. Dette innebærer at for de pensjonistene som har en grunnpensjon fra folketrygden lik grunnbeløpet, er $\frac{1}{4}$ av grunnbeløpet fritatt for samordning.

Da rehabiliteringspenger og attføringspenger ikke lenger skal beregnes på samme måte som folketrygdens pensjoner, er det nødvendig å tilpasse samordningsbestemmelsene til de nye beregningsreglene.

Samordningspliktige tjenstepensjonsordninger ble tilpasset de nye beregningsreglene for rehabiliteringspenger og attføringspenger ved at samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd ble endret ved lov 30. juni 2000 nr. 57. Endringen innebærer at $\frac{1}{4}$ av folketrygdens grunnbeløp som hovedregel vil være

fritatt for samordning. Resten av rehabiliteringspengene eller attføringspengene vil gå til fradrag i tjenestepensjonen. Samordningen skjer delvis som for grunnpensjon ($\frac{3}{4}$ av grunnbeløpet, eventuelt forholdsmessig redusert ved gradert ytelse). Videre samordning skjer etter hovedregelen som gjelder for tilleggspensjon (hele den delen av ytelsen som overstiger grunnbeløpet, eventuelt et forholdsmessig redusert grunnbeløp ved gradert ytelse). Etter endringen av beregningsreglene for rehabiliteringspenger og attføringspenger vil samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd om samordning med tilleggspensjon beregnet etter et fiktivt sluttpoengttall (fiktivfordelsregelen) ikke lenger være aktuell ved samordning med disse ytelsene.

Departementet foreslår at bestemmelsene om samordning av pensjoner i lovene om krigspensjon og yrkesskadetrygd justeres og tilpasses de nye beregningsreglene for rehabiliteringspenger og attføringspenger på samme måte som pensjoner fra tjenestepensjonsordningene, dvs. at man følger hovedregelen for samordningsfradrag for tilleggspensjon. *I samsvar med dette foreslås det at pensjonene som hovedregel skal reduseres med den delen av rehabiliteringspengene eller attføringspengene som overstiger grunnbeløpet, eventuelt et forholdsmessig redusert grunnbeløp ved gradert ytelse.* I tillegg vil det etter samordningsloven bli samordnet med $\frac{3}{4}$ av grunnbeløpet, som i dag. Reglene om samordning med tilleggspensjon beregnet etter et fiktivt sluttpoengttall vil ikke lenger være aktuelle ved samordning av rehabiliteringspenger og attføringspenger etter at disse ytelsene løsrives fra pensjonssystemet.

Når det gjelder omregning av ytelser som løper per 1. januar 2002, vises det til punkt 16.7. *Departementet foreslår at det tas inn en hjemmel i loven til å gi overgangsforskrift.*

Det vises til lovforslaget.

*Del III Merknader til de enkelte paragrafene i
lovforslaget*

20 Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget

20.1 Endringer i folketrygdloven

Til § 3-25 fjerde ledd første punktum

Bestemmelsen gjelder beregning av barnetillegg. Endringen innebærer at barnetillegget for alders- og uførepensjonister økes fra 30 til 35 prosent av grunnbeløpet. Se punkt 2.

Til § 3-26 femte ledd bokstav b og c

Bestemmelsen gjelder inntektsprøving av forsørgertillegg. Endringen innebærer at fribeløpet øker med fem prosentenheter av folketrygdens grunnbeløp for hvert barn mer enn ett. Se punkt 2.

Til § 3-27 andre ledd

Bestemmelsen, slik den lyder fra 1. januar 2002, gjelder reduksjon av ytelser for psykiatriske pasienter under langtidsopphold i helseinstitusjoner under statlig eller fylkeskommunalt ansvar med rett til fri forpleining, og som samtidig mottar ytelser til livsopphold etter folketrygdloven kapittel 12 (uførepensjon), 16 og 17 (etterlatteytelser) og 19 (alderspensjon). Frem til 1. januar 2002 blir rehabiliteringspenger etter folketrygdloven kapittel 10 redusert på samme måte. På grunn av nye beregningsregler fra 2002 vil bestemmelsen ikke lenger være aktuell for slike ytelser.

Ytelser fra folketrygden gis uten reduksjon for innleggelsesmåneden og den påfølgende måneden, deretter blir ytelsene omregnet, jf. § 3-28. Nytt er endringen i tredje punktum som innebærer at ytelsen bare skal reduseres dersom oppholdet skal vare mer enn *ett år, inkludert hele innleggelsesmåneden*. Se punkt 3.

Til § 3-28 første ledd

Bestemmelsen regulerer beregning av reduserte ytelser ved opphold i institusjon. Endringen innebærer at ytelser under opphold i institusjon skal utgjøre minst 45 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Konsekvensene av et slikt fast minstebeløp, blir at reglene om en pensjon på 25 prosent av grunnbeløpet og 10 prosent av tilleggspensjonen bare får betydning for pensjoner over et visst nivå. Alle med sært tillegg og lavere tilleggspensjoner får fordel av minstebeløpet. Se punkt 3.

Til § 5-8

Bestemmelsen gjelder dekning av utgifter til fysikalsk behandling. Betegnelsen «fysikalsk behandling» erstattes med «fysioterapi». Endringen medfører

at det blir sammenheng mellom ordlyden i lovteksten og tilhørende forskrift. Se punkt 15.

Til § 5-16 femte og sjette ledd

Bestemmelsen gjelder reiseutgifter for medlemmet. Endringen innebærer at folketrygden ikke lenger dekker reiseutgifter til luftambulansetransport. Det presiseres også i lovteksten at folketrygden ikke har ansvaret for å dekke reiseutgifter til ambulansebil og ambulansebåt. Hjemmelen for å regulere stønad til luftambulansetransport når selskapet som flyr transporten ikke har avtale med trygden oppheves. Se punkt 16.

Til § 8-12

Bestemmelsen gjelder antall sykepengedager som dekkes av trygden. Endringen i *første ledd* innebærer at stønadstiden for selvstendig næringsdrivende og frilansere blir den samme som for arbeidstakere. *Andre ledd* endres slik at det fremgår at forsikringsperioden er 16 kalenderdager. Se punkt 4.

Til § 8-14 andre ledd

Bestemmelsen gjelder reisetilskott i stedet for sykepenger. Endringen innebærer at dette kan ytes fra 17. dag for selvstendig næringsdrivende og frilansere. Se punkt 4.

Til § 8-34 andre ledd

Bestemmelsen gjelder sykepengedekning m.m. for selvstendig næringsdrivende. Endringen innebærer at ventetiden for rett til sykepenger utvides fra to uker til 16 kalenderdager. Se punkt 4.

Til § 8-36

Bestemmelsen gjelder forsikringsordningen for selvstendig næringsdrivende. *Første ledd* omhandler forsikringsalternativene, og *endringen i bokstav b* er en konsekvens av utvidelsen av ventetiden. Endringen i andre ledd om opptjeningstid innebærer at søknaden om forsikring når vedkommende tidligere har vært sykepengedekket etter andre bestemmelser, må settes fram innen 16 dager for at det ikke skal løpe ny opptjeningstid. Se punkt 4.

Til § 8-38 andre ledd

Bestemmelsen gjelder ventetiden for frilansere før de kan få sykepenger fra trygden. Endringen innebærer en harmonisering med lengden på arbeidsgiverperioden ved at ventetiden utvides til 16 kalenderdager. Se punkt 4.

Til § 8-39

Bestemmelsen gjelder hvilket tidsrom forsikringen dekker sykepenger for. Endringen i *første ledd* innebærer at forsikringen vil dekke sykepenger for de første 16 kalenderdagene. Endringen i *andre ledd* innebærer at søknaden om forsikring når vedkommende tidligere har vært sykepengedekket etter andre

bestemmelser, må settes fram innen 16 dager for at det ikke skal løpe ny opp-tjeningstid. Fjerde ledd regulerer tilfeller der vedkommende er kombinert frilanser og arbeidstaker. Endringen innebærer at perioden hvor en frilanser samtidig kan ha rett til sykepenger som arbeidstaker utvides fra to uker til 16 dager. Se punkt 4.

Til § 8-49 første ledd første punktum

Bestemmelsen gjelder sykepengerrettigheter til medlemmer med dagpenger under arbeidsløshet eller ventelønn mv. Endringen innebærer en klargjøring av at det med «ventetid» menes ventetid etter § 4-9 og ikke forlenget ventetid etter § 4-10. Se punkt 17.

Til § 8-49 nytt andre ledd

Bestemmelsen gjelder sykepengerrettigheter til medlemmer med dagpenger eller ventelønn mv. *Nytt andre ledd* gjelder tilfeller hvor det er gitt etterlønn fra arbeidsgiver og vedkommende har påfølgende rett til ventelønn eller vartpenger. Dersom arbeidsuførhet inntreffer før ventelønn eller vartpenger kommer til utbetaling, kan det tilstås sykepenger fra det tidspunkt ventelønn eller vartpenger var ment å komme til utbetaling. Endringen innebærer en særregulering for denne gruppen og gjelder uavhengig av hvor lang tid som er gått siden arbeidsforholdet opphørte, slik at § 8-47 ikke skal anvendes i slike tilfeller. Se punkt 5.

Til ny innholdsfortegnelse i kapittel 10

Kapittelet gjelder ytelser under medisinsk rehabilitering. Innholdsfortegnelsen oppdateres i henhold til ny paragrafinndeling som følge av nye beregningsregler. Se punkt 19.2.

Til § 10-8 tredje ledd ny bokstav g

Bestemmelsen gjelder rehabiliteringspenger. Tredje ledd angir situasjoner hvor det kan ytes rehabiliteringspenger. På grunn av at bestemmelsen får en ny bokstav g, foretas noen justeringer i bokstav e og f (punktum blir komma osv).

I ny bokstav g innføres rett til rehabiliteringspenger etter en ventetid på 20 uker til studenter under 26 år med alvorlig sykdom. Med student forstås person som gjennomgår studier som gir rett til støtte fra Statens Lånekasse for utdanning.

Mange studenter har deltidsjobber ved siden av studiene og kan derfor ha sykepengerrettigheter. I slike tilfeller vil man kunne motta sykepenger fra første dag, og deretter gå over til rehabiliteringspenger etter 20 uker dersom dette vil være en høyere ytelse enn sykepenger, jf. § 10-14. Se punkt 6.

Til ny innholdsfortegnelse i kapittel 11

Kapittelet gjelder ytelser under yrkesrettet attføring. Innholdsfortegnelsen oppdateres i henhold til ny paragrafinndeling som følge av nye beregningsregler. Se punkt 19.2.

Til § 11-4

Bestemmelsen regulerer hvilken alder medlemmet må ha for å få rett til ytelser. Henvisningene i bestemmelsen oppdateres i henhold til ny paragrafinndeling i kapittel 11, se punkt 19.3.

Til § 15-8

Bestemmelsen gjelder krav til yrkesaktivitet for å få rett til overgangsstønad som enslig mor eller far. Endringen innebærer at de særskilte sanksjonene som tidsbegrenset bortfall og trekk i stønaden for inaktive dager fjernes. I første ledd bokstav c er henvisningen til hele § 4-8 avgrenset til § 4-8 første, andre og tredje ledd. Det innebærer at henvisningen til § 4-8 fjerde ledd, som er en sanksjonsbestemmelse, er tatt ut. Endringen innebærer at dersom stønadmottaker ikke lenger fyller vilkårene, skal stønaden stanses som for trygdeytelser ellers.

I nytt andre ledd gis trygdekontoret hjemmel for å sette som vilkår for rett til overgangsstønad at den enslige moren eller faren, i tillegg til å være tilmeldt Aetat, deltar på motivasjonskurs, arbeidsmarkedstiltak eller tar imot tilbudt arbeid. Aetat er i dag felles navn for arbeidsmarkedsetat, arbeidsformidling og arbeidskontor. Arbeids- og administrasjonsdepartementet tar sikte på å oppdatere navnet i de enkelte lovene, og ønsker å gjøre dette under ett. Derfor beholdes de gamle betegnelsene i lovforslaget.

Någjeldende andre, tredje, fjerde ledd oppheves. Tidligere femte ledd blir nå *tredje ledd*. *I nytt fjerde ledd* inntas det hjemmel for departementet til å gi forskrift. Se punkt 7.

Til § 15-14

Bestemmelsen gjelder stønad til enslig mor eller far og forholdet til andre folketrygdytelser m.m. *Andre ledd oppheves*. Endringen innebærer at stønad til barnetilsyn gis uavhengig om det samtidig gis forhøyet hjelpestønad for tilsyn og pleie. Se punkt 8.

Til § 17-8

Bestemmelsen inneholder bestemmelser om reduksjon av pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle. Det tas inn et *nytt andre ledd* som fastslår at det for gjenlevende under 55 år vanligvis ikke kan fastsettes en lavere forventet inntekt enn to ganger grunnbeløpet. Det gjelder imidlertid en overgangsperiode på ett år. Videre gjøres det unntak for etterlatte som fyller vilkårene for rett til overgangsstønad til enslige forsørgere i § 17-6. Nåværende andre, tredje og fjerde ledd blir *nye tredje, fjerde og femte ledd*. Se punkt 9.

Til § 17-10

Bestemmelsen gjelder ytelser til gjenlevende skilt person. Det tas inn et *nytt andre ledd* som gir adgang til etterlattepensjon i særlige tilfeller selv om dødsfallet skjer mer enn fem år etter skilsmissen. Se punkt 10.

Til § 19-6

Bestemmelsen gjelder avkorting av alderspensjon mot arbeidsinntekt før fylte 70 år. Endringen i *tredje ledd første punktum* innebærer en økning av grensen for arbeidsinntekt som alderspensjonister mellom 67 og 70 år kan ha fra en til to ganger folketrygdens grunnbeløp. Se punkt 11.

Til § 22-10 fjerde ledd bokstav b

Bestemmelsen regulerer utbetalingsterminer. Henvisningen til utbetaling av attføringsstønad oppdateres i henhold til ny paragrafinndeling i kapittel 11, se punkt 19.4.

Til § 22-12 sjette og syvende ledd

Bestemmelsene gjelder utbetaling av overgangsstønad når det skal gjøres fradrag i eller bortfall av overgangsstønad til enslig mor eller far. De særskilte sanksjonsbestemmelsene om fradrag i eller bortfall av overgangsstønad er foreslått opphevet. Som følge av dette oppheves utbetalingsreglene i sjette og syvende ledd. Se punkt 7.

Til § 22-18 første ledd

I § 22-18 første ledd foreslås tilføyd et *nytt andre punktum* for å gjøre det klart at to eller flere ytelser til samme person ikke kan kreves utbetalt til forskjellige bankkonti. Dette skal gjelde ikke bare for to eller flere ytelser fra *folketrygden*, men også når ytelsene gis etter andre lover som administreres av trygdens organer eller når trygdens organer foretar utbetalinger på vegne av andre, se § 22-18 tredje ledd, som likestiller de nevnte utbetalingene med utbetalinger etter folketrygdloven.

Nåværende andre punktum blir *nytt tredje punktum* og presiseres for det første ved at det gjøres klart at trygdens organer kan innhente opplysninger om kontonummer fra andre offentlige organer uten hinder av taushetsplikt. Det tas videre inn en hjemmel for å opprette et eget register over kontonumre.

I § 22-18 første ledd tilføyes videre et *nytt fjerde punktum* som slår fast at innhenting av opplysninger om kontonummer og opprettingen av et register kan omfatte også kontonumrene til personer som ikke mottar ytelser som utbetales av trygdens organer. Se pkt. 12.

Til § 22-18 fjerde ledd

Endringen innebærer at det åpnes adgang til å gi forskrift om at registrert kontonummer i Skattedirektoratet kan brukes til trygdeutbetalinger uten at stønadstakeren varsles i forbindelse med den enkelte utbetalingen. Forutsetningen er at tilfredsstillende orientering er gitt i tilknytning til skatteavregningen. Se pkt 12.

Til § 22-19

Paragrafen er ny.

Ifølge bestemmelsens *første og andre punktum* skal stønader som gis som engangsbeløp ikke utbetales dersom stønadsbeløpet er mindre enn 50 kroner.

Bestemmelsen åpner likevel for at flere slike beløp innenfor en periode på 6 måneder slås sammen og utbetales under ett, forutsatt at de til sammen utgjør mer enn 50 kroner. Den enkelte må selv samle opp disse kravene og be om samlet utbetaling.

Ifølge paragrafens *tredje punktum* skal begrensningene i retten til utbetaling gjelde for stønader som utbetales av trygdens organer, dvs stønader etter folketrygdloven og andre stønadslover som administreres av trygdens organer, så vel som for stønader der trygden utelukkende har en utbetalingsfunksjon. Det vises til pkt. 13.

20.2 Endringer i lov 23. juni 2000 nr. 55 om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover

Til §§ 10-14 andre ledd bokstav b og § 11-15 andre ledd bokstav b

Bestemmelsene gjelder forholdet til andre folketrygdytelser som skal sikre inntekt. De vedtatte endringene i disse samordningsbestemmelsene oppheves, og skal i stedet inntas i §§ 10-16 og 11-18 i endringslov 30. juni 2000 nr. 57. Se pkt. 19.7.

Til Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser

Endringene i folketrygdloven §§ 10-14, 11-15, 15-9, 15-14, 16-8 og 17-8 skal tre i kraft fra det tidspunkt Kongen bestemmer. Det er nå bestemt at nye beregningsregler skal tre i kraft 1. januar 2002 og endringene i §§ 15-9, 16-8 og 17-8 skal tre i kraft fra samme tid.

Endringene i §§ 10-14 og 11-15 oppheves, se ovenfor.

På grunn av at de nye beregningsreglene bare skal gjelde fullt ut for nye tilfeller, skal endringene i § 15-14 tre i kraft fra 1. januar 2002 for nye tilfeller. For tilfeller der overgangsstønad til enslig forsørger allerede er samordnet med rehabiliteringspenger eller attføringspenger når de nye beregningsreglene trer i kraft, skal gjeldende samordning opprettholdes (det vil si at motakeren skal få utbetalt samme netto nivå i samlede ytelser) så lenge rehabiliteringspenger og attføringspenger skal beregnes etter forskrift om overgangsregler gitt i medhold av lov 30. juni 2000 nr. 57. Det samme gjelder der vilkårene for de samordningspliktige ytelsene er oppfylt før 1. januar 2002. Fremgangsmåten for samordning i løpende tilfeller vil bli regulert i overgangsfor-skriften. Se merknader til endringene i §§ 10-16 og 11-18 i lov 30. juni 2000 nr. 57, og pkt. 19.7.

20.3 Endringer i lov 30. juni 2000 nr. 57 om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd og i enkelte andre lover

Til §§ 10-16 andre ledd bokstav b og 11-18 andre ledd bokstav b

Bestemmelsene gjelder forholdet mellom henholdsvis rehabiliteringspenger og attføringspenger og ytelser etter kapittel 16, 17 og 18. Innholdsmessig svarer de til gjeldende folketrygdlov §§ 10-14 og 11-15 før de nye beregningsreglene trer i kraft. (Gjeldende §§ 10-14 og 11-15 skal når endringsloven av 30. juni 2000 nr. 57 trer ikraft, bli nye §§ 10-16 og 11-18). Endringene innebærer

at rehabiliteringspenger og attføringspenger ikke lenger skal falle bort i den utstrekning medlemmet får ytelser som tidligere familiepleier etter kapittel 16, eller som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17. Endringene er tidligere vedtatt i gjeldende folketrygdlov §§ 10-14 og 11-15 ved lov 23. juni 2000 nr. 55, se ovenfor punkt 20.2. På grunn av at disse bestemmelsene skal bli nye §§ 10-16 og 11-18 samtidig som ovennevnte endringer var forutsatt å tre i kraft, og endringene bare skal gjelde for nye tilfeller, se nedenfor, har departementet imidlertid funnet det hensiktsmessig å oppheve disse endringene (i §§ 10-14 og 11-15) og i stedet fremme forslaget på nytt som en endring til folketrygdloven §§ 10-16 og 11-18 i endringsloven.

Rehabiliteringspenger og attføringspenger som løper når de nye beregningsreglene trer i kraft 1. januar 2002 skal etter overgangsregler som fastsettes i forskrift fortsette med samme netto nivå som før, etter en teknisk omregning der det er tatt hensyn til nye skatteregler. Det er forutsatt at overgangsreglene for rehabiliteringspenger skal gjelde til og med 31. desember 2002. Det kan normalt gis rehabiliteringspenger for opptil ett år, og de fleste løpende tilfeller vil dermed være avsluttet iløpet av 2002. I unntakstilfeller kan rehabiliteringspenger tilstås utover ett år, og disse sakene vil bli beregnet full ut etter de nye reglene pr. 1. januar 2003.

Løpende attføringspenger er forutsatt å bli beregnet etter overgangsreglene til saken er avsluttet.

For tilfeller der ytelser etter kapittel 16 og 17 allerede er samordnet med rehabiliteringspenger eller attføringspenger når de nye beregningsreglene trer i kraft, skal gjeldende samordning opprettholdes (det vil si at mottakeren skal få utbetalt samme netto nivå i samlede ytelser) så lenge rehabiliteringspenger og attføringspenger skal beregnes etter forskrift om overgangsregler gitt i medhold av endringsloven. Fremgangsmåten for samordning i løpende tilfeller vil bli regulert i overgangsforskriften. Det samme gjelder der vilkårene for de samordningspliktige ytelsene er oppfylt før 1. januar 2002. Se punkt 19.7.

Til §§ 10-18 andre ledd og 11-20 andre ledd

Etter gjeldende folketrygdlov reguleres yrkesskadetilfeller i §§ 10-16 og 11-17. Når de nye beregningsreglene trer i kraft, vil yrkesskadetilfeller reguleres i nye §§ 10-18 og 11-20. Endringene innebærer en presisering av gjeldende rett, se pkt. 19.6

Til § 11-16

Etter gjeldende folketrygdlov reguleres attføringspenger under opphold i institusjon i § 11-13 jf. § 3-28. Når de nye beregningsreglene trer i kraft, skal slike tilfeller reguleres i ny § 11-16. Endringen innebærer en presisering av at det er den årlige utbetalingen som ikke skal være lavere enn 50 prosent av grunnbeløpet. Beregningsprinsippene samsvarer med det som gjelder for sykepenger. Se pkt. 19.5.

20.4 Endringer i lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner og lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner

Til militærloven §18 nr. 1 tredje og sjette ledd og sivilloven § 23 nr. 1 tredje og sjette ledd

Bestemmelsene gjelder samordning med ytelser fra folketrygdloven. Endringene gjelder tilpasning til de nye beregningsreglene for rehabiliteringspenger og attføringspenger fra 1. januar 2002. Se punkt 19.8.

20.5 Endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse

Til § 36

Bestemmelsen gjelder inntektsprøving av etterlattepensjon fra Statens Pensjonskasse. Henvisningen til folketrygdloven § 17-8 tredje ledd endres til fjerde ledd som følge av at det tas inn et nytt andre ledd i folketrygdloven § 17-8. Se punkt 9.

20.6 Endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordningen for apoteketaten

Til § 19

Bestemmelsene gjelder inntektsprøving av etterlattepensjon fra pensjonsordningen for apoteketaten. Henvisningen til folketrygdloven § 17-8 tredje ledd endres til fjerde ledd som følge av at det tas inn et nytt andre ledd i folketrygdloven § 17-8. Se punkt 9.

20.7 Endringer i lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd

Til §§ 12 nr. 3 fjerde ledd og 19 nr. 1 tredje ledd

Bestemmelsene gjelder samordning med ytelser for folketrygdloven. Det vises til merknadene under punkt 19.4. Se punkt 19.8.

20.8 Endringer i lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten

Til § 6 nr. 2

Bestemmelsen gjelder hvem som skal gjøre tjeneste i lederens sted når Trygderettens leder og nestleder har forfall. Endringen innebærer at dersom Trygderetten er inndelt i avdelinger, skal det juridisk kyndige medlemmet som har lengst ansiennitet som avdelingsleder gjøre tjeneste som nevnt. Se punkt 18.1.

Til § 12 nr. 2 første punktum

Endringen innebærer at den tidligere hjemmelen for departementet til å fastsette unntak fra lovens regel om hvilket organ som skal være ankemotpart ved behandlingen av anken saker i Trygderetten, gjeninnføres. Se punkt 18.2.

Til § 14

I andre ledd erstattes ordet «leder» med «administrator». Se punkt 18.3.

Til § 25

Bestemmelsen omhandler saksomkostninger. *Første ledd* foreslås endret slik at det går fram at adgangen til å ilegge saksomkostninger i tråd med praksis skal benyttes når vilkårene for det er tilstede. Det er dessuten foreslått enkelte mindre endringer i ordlyden for å bringe bestemmelsen mer i tråd med de tilsvarende bestemmelser i forvaltningsloven og tvistemålsloven.

Nytt tredje ledd første punktum slår fast at det i samsvar med dagens praksis bare skal tilkjennes saksomkostninger når den ankende part har krevd dette. Dersom det skulle bli aktuelt å ilegge *den ankende part* saksomkostninger etter trygderettsloven § 25 andre ledd, vil dette forutsette at *trygdeetaten* har krevd saksomkostningene dekket.

Nytt tredje ledd andre punktum tilsvarende tvistemålsloven § 179 første ledd første punktum og slår fast at retten skal ta avgjørelsen om saksomkostninger i den kjennelse som avslutter saken. Det følger også at avgjørelsen må treffes i kjennelse, ikke ved beslutning.

I nytt *fjerde ledd første punktum* slås det fast at rettens avgjørelser om saksomkostninger kan påkjæres. Henvisningen til tvistemålsloven § 181 i *fjerde ledd andre punktum* innebærer blant annet at separat kjæremål over Trygderettens saksomkostningsavgjørelse bare kan erklæres på det grunnlag at omkostningsspørsmålet er avgjort i strid med loven.

I *fjerde ledd tredje punktum* angis at kjæremålsrett er den lagmannsrett som er nevnt i § 23 andre ledd i trygderettsloven, dvs lagmannsretten i det lagdømme hvor den ankende part for Trygderetten har sitt hjemting.

Fjerde ledd fjerde punktum har regler om frister for å få en avgjørelse om saksomkostninger prøvd for lagmannsretten. Fristen er foreslått satt lik fristen for å kreve avgjørelser om fri rettshjelp overprøvd, dvs fire uker fra den dag vedkommende fikk underretning om avgjørelsen. Se punkt 14.

Sosial- og helsedepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover.

Vi HARALD, Norges Konge,

st ad f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgende endringer:

I § 3-25 fjerde ledd første punktum skal tallet «30» endres til «35».

I § 3-26 femte ledd bokstav b og c skal tallet «30» endres til «35».

§ 3-27 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Ytelsene omregnes bare dersom oppholdet antas å ville vare mer enn *ett år* inkludert hele innleggelsesmåneden.

§ 3-28 første ledd skal lyde:

Reduserte ytelser som nevnt i § 3-27 skal under opphold i institusjon utgjøre 25 prosent av grunnbeløpet pluss 10 prosent av *tilleggspensjonen*. *Ytelsen skal likevel utgjøre minst 45 prosent av grunnbeløpet.*

I § 5-8, overskriften og andre ledd skal betegnelsen «fysikalsk behandling» endres til «*fysioterapi*».

§ 5-16 femte og sjette ledd skal lyde:

Trygden dekker ikke utgifter til ambulansebil, ambulansebåt eller luftambulansetransport. Utgiftene dekkes etter lov om spesialisthelsetjenesten m.m.

Departementet gir forskrifter om stønad etter denne paragrafen, herunder om dekning av reiseutgifter i andre tilfeller enn nevnt i denne paragrafen, om dekning av utgifter ved valg av sykehus etter *pasientrettighetsloven*.

§ 8-12 første ledd første punktum skal lyde:

Når en arbeidstaker, *selvstendig næringsdrivende eller frilanser* har mottatt sykepenges fra trygden i til sammen 248 dager i de siste tre årene, opphører retten til sykepenges fra trygden.

§ 8-12 andre ledd andre punktum skal lyde:

Ved vurderingen av om medlemmet har vært helt arbeidsfør, ses det bort fra perioder der vedkommende har mottatt sykepenges i arbeidsgiverperioden eller fra forsikringen for selvstendig næringsdrivende og frilansere for de første *16 kalenderdagene*.

§ 8-14 andre ledd skal lyde:

Reisetilskott ytes tidligst fra og med 17. dag etter at arbeidsuførheten oppstod.

§ 8-34 andre ledd skal lyde:

Det ytes ikke sykepenger for de første *16 kalenderdager* regnet fra og med den dag arbeidsuførheten oppstod (ventetid). Ved ny arbeidsuførhet innen *16 kalenderdager* etter at trygden har ytt sykepenger, regnes det ikke ny ventetid.

§ 8-36 første ledd bokstav b skal lyde:

-b) sykepenger med 100 prosent av sykepengegrunnlaget fra *17. sykedag*, eller

§ 8-36 andre ledd andre punktum skal lyde:

Vilkåret om opptjeningstid gjelder ikke dersom søknaden om forsikring blir satt fram innen *16 kalenderdager* etter at vedkommende var sykepenge-dekket som arbeidstaker, som frilanser med forsikring etter § 8-39 eller som arbeidsløs etter § 8-49.

§ 8-38 andre ledd skal lyde:

Det ytes ikke sykepenger for de første *16 kalenderdager* regnet fra og med den dag arbeidsuførheten oppstod (ventetid). Ved ny arbeidsuførhet innen *16 kalenderdager* etter at trygden har ytt sykepenger, regnes det ikke ny ventetid.

§ 8-39 første ledd første punktum skal lyde:

En frilanser kan mot særskilt premie tegne forsikring for tilleggssykepen-ger for de første *16 kalenderdager*.

§ 8-39 andre ledd andre punktum skal lyde:

Vilkåret om opptjeningstid gjelder ikke dersom søknaden om forsikring blir satt fram innen *16 kalenderdager* etter at vedkommende var sykepenge-dekket som arbeidstaker, som næringsdrivende med forsikring etter § 8-36 første ledd bokstav c eller som arbeidsløs etter § 8-49.

§ 8-39 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Dersom en frilanser samtidig har rett til sykepenger som arbeidstaker fra en arbeidsgiver i de første *16 kalenderdager*, ytes sykepenger fra forsikrin-gen på grunnlag av differansen mellom sykepengegrunnlaget etter § 8-30 før-ste ledd og den pensjonsgivende årsinntekten etter § 8-30 andre ledd.

§ 8-49 første ledd første punktum skal lyde:

Til et medlem som mottar dagpenger under arbeidsløshet, eller som opp-tjener ventetid *etter § 4-9*, ytes det sykepenger fra og med den dag medlemmet blir arbeidsufør.

§ 8-49 nytt andre ledd skal lyde:

Til et medlem som er oppsagt og mottar etterlønn uten arbeidsplikt og som har påfølgende rett til vartpenger etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, ventelønn etter lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m., eller etter en særlov med tilsvarende ordning, kan det ved arbeidsuførhet ytes sykepenger fra det tidspunkt vartpengene eller ventelønnen var forutsatt å komme til utbetaling.

Nåværende andre, tredje, fjerde og femte ledd blir nye tredje, fjerde, femte og sjette ledd.

Innholdsfortegnelse i kapittel 10 skal lyde:

Bestemmelser om

-
- formål står i § 10-1
- generelle vilkår står i §§ 10-2 til 10-4
- stønad til bedring av funksjonsevnen står i §§ 10-5 til 10-7
- *rehabiliteringspenger står i §§ 10-8 til 10-15*
- *forholdet til andre folketrygdytelse som skal sikre inntekt, står i § 10-16*
- *forholdet til annen lovgivning står i § 10-17*
- *rehabiliteringspenger ved yrkesskade står i § 10-18*

§ 10-8 tredje ledd bokstavene e, f og ny bokstav g skal lyde:

- e) tidligere har mottatt rehabiliteringspenger, og igjen blir arbeidsufør på grunn av en annen sykdom innen seks måneder mens vedkommende er i arbeid uten å ha opparbeidet seg rett til sykepenger fra trygden på *nytt*,
- f) må avbryte yrkesrettet attføring etter kapittel 11 på grunn av sykdom, *eller*
- g) *er student under 26 år og har vært sammenhengende arbeidsufør i minst 20 uker på grunn av alvorlig sykdom.*

Innholdsfortegnelse i kapittel 11 skal lyde:

Bestemmelser om

-
- formål står i § 11-1
- generelle vilkår står i §§ 11-2 til 11-6
- *meldeplikt står i § 11-7*
- *attføringsstønad står i § 11-8*
- *attføringspenger står i §§ 11-9 til 11-17*
- *forholdet til andre folketrygdytelse som skal sikre inntekt, står i § 11-18*
- *forholdet til annen lovgivning står i § 11-19*
- *attføringspenger ved yrkesskade står i § 11-20*

§ 11-4 første og andre ledd skal lyde:

Det er et vilkår for rett til attføringsstønad etter § 11-8 at medlemmet er mellom 16 og 67 år.

Det er et vilkår for rett til attføringspenger etter § 11-9 at medlemmet er mellom 19 og 67 år.

§ 15-8 skal lyde:

Når det yngste barnet har fylt tre år, er det et vilkår for rett til overgangsstønad etter § 15-6 andre, femte og åttende ledd at den enslige moren eller faren enten

- a) er under utdanning som utgjør minst halvparten av utdanning på full tid,
- b) er i arbeid som utgjør minst halvparten av full tid,
- c) er tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker, se § 4-5 og § 4-8 første, andre og tredje ledd,
- d) etablerer egen virksomhet, se § 4-6 tredje ledd, eller
- e) er brukerkontakt.

Trygdekontoret kan sette som vilkår for rett til overgangsstonad etter første ledd bokstav c at den enslige moren eller faren i tillegg til å være tilmeldt arbeidsformidlingen, deltar på motivasjonskurs, arbeidsmarkedstiltak og/ eller tar imot tilbudt arbeid.

Selv om vilkårene for rett til overgangsstonad i denne paragrafen ikke er oppfylt, gis det likevel overgangsstonad hvis den enslige moren eller faren ikke har en tilfredsstillende barnetilsynsordning og dette ikke kan tilskrives vedkommende selv. Det samme gjelder når den enslige forsørgeren eller barnet har en sykdom som hindrer forsørgeren i å ta arbeid eller utdanning. Sykdommen må dokumenteres med legeerklæring.

Departementet gir forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen. Det kan herunder gjøres unntak fra utbetalingsbestemmelsene i § 22-12.

§ 15-14 andre ledd oppheves.

§ 17-8 nytt andre ledd skal lyde:

En gjenlevende ektefelle som ikke har fylt 55 år, forventes å få en arbeidsinntekt på to ganger folketrygdens grunnbeløp etter en overgangsperiode på ett år etter dødsfallet. Dette gjelder likevel ikke dersom det er en rimelig grunn til at den gjenlevende ektefellen har en lavere inntekt. Kravet til forventet arbeidsinntekt gjelder ikke dersom den gjenlevende ektefellen fyller vilkårene for rett til overgangsstonad etter § 17-6.

Nåværende andre, tredje og fjerde ledd blir nye tredje, fjerde og femte ledd.

§ 17-10 nytt andre ledd skal lyde:

Ytelse etter dette kapittel kan gis selv om dødsfallet skjer mer enn fem år etter skilsmissen, dersom den skilte personen var helt eller delvis forsørget av bidrag. Ved avgjørelsen skal det legges vekt på varigheten av ekteskapet og den skilte gjenlevende persons alder.

§ 19-6 tredje ledd første punktum skal lyde:

Alderspensjonen skal ikke reduseres hvis den pensjonsgivende årsinntekten er mindre enn *to ganger* grunnbeløpet.

§ 22-10 fjerde ledd bokstav b skal lyde:

- b) attføringsstonad (§ 11-8)

§ 22-12 sjette og syvende ledd oppheves.

§ 22-18 første ledd skal lyde:

Utbetaling skal skje ved overføring til en bankkonto her i landet dersom mottakeren har eller oppretter en slik konto. *Dersom vedkommende mottar*

flere ytelser som utbetales av trygdens organer, skal ytelsene utbetales til samme konto. Trygdens organer kan kreve opplysninger om kontonummer fra annet offentlig organ uten hinder av taushetsplikt og opprette et register over kontonumre. Innhentingen av kontonummer og opprettingen av et register kan omfatte også kontonumrene til personer som ikke får utbetalinger som nevnt.

§ 22-18 fjerde ledd skal lyde:

Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av denne paragrafen, og kan bestemme at visse saker eller typer av saker skal unntas fra bestemmelsene i første og andre ledd. *Det kan videre bestemmes at kontonummer innhentet med hjemmel i første ledd tredje og fjerde punktum skal kunne nyttes ved utbetaling av ytelser uten forhåndsvarsel til mottakeren.*

§ 22-19 (ny) skal lyde:

§ 22-19 Utbetaling av små beløp

Dersom en stønad som gis som et engangsbetrag utgjør mindre enn 50 kroner, skal stønaden ikke utbetales. Dersom medlemmet innen 6 måneder får rett til ytterligere stønadsbeløp, og summen av stønadsbeløpene utgjør minst 50 kroner, kan vedkommende kreve at beløpene slås sammen og utbetales under ett. Bestemmelsene i første og andre punktum gjelder for alle stønader som administreres av trygdens organer eller utbetales av dem.

II

I lov 23. juni 2000 nr. 55 om endringer i folketrygdloven gjøres følgende endringer:

Endringene i § 10-14 andre ledd bokstav b oppheves.

Endringene i § 11-15 andre ledd bokstav b oppheves.

Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser i lovens del IV pkt. 5 skal lyde:

Endringene i folketrygdloven §§ 15-9 og 16-8 trer i kraft 1. januar 2002.

Endringen i § 17-8 tredje ledd trer i kraft 1. januar 2002, og blir nytt fjerde ledd.

Endringene i folketrygdloven § 15-14 trer i kraft 1. januar 2002 for nye tilfeller. For tilfeller hvor overgangsstønad til enslig forsørger er samordnet med rehabiliteringspenger, eller vilkårene for begge ytelsene er oppfylt per 31. desember 2001, trer endringene i kraft 1. januar 2003.

III

I lov 30. juni 2000 nr. 57 om endringer i folketrygdloven gjøres følgende endringer:

§ 10-16 andre ledd bokstav b skal lyde:

–b) i den utstrekning medlemmet får *barnepensjon etter kapittel 18*

§ 10-18 andre ledd skal lyde:

Det skal fastsettes en særskilt uføregrad for den del av uførheten som skyldes yrkesskade eller yrkessykdom. Det ses bort fra uførhet som skyldes andre forhold enn yrkesskaden, når denne delen utgjør under 30 prosent av den totale uførheten.

§ 11-16 andre ledd skal lyde:

Attføringspengene ytes uten reduksjon for innleggelsesmåned og den påfølgende måneden. Deretter blir attføringspengene redusert med 50 prosent. Den årlige utbetaling av attføringspengene skal likevel ikke være lavere enn 50 prosent av grunnbeløpet.

§ 11-18 andre ledd bokstav b skal lyde:

-b) i den utstrekning medlemmet får barnepensjon etter kapittel 18.

§ 11-20 andre ledd skal lyde:

Det skal fastsettes en særskilt uføregrad for den del av uførheten som skyldes yrkesskade eller yrkessykdom. Det ses bort fra uførhet som skyldes andre forhold enn yrkesskaden, når denne delen utgjør under 30 prosent av den totale uførheten.

IV

I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner gjøres følgende endringer:

§ 18 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Har invaliden rett til foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggs pensjon, gjelder bestemmelsene i første ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder første ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

§ 18 nr. 1 sjette ledd skal lyde:

Dersom det ytes foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggs pensjon, gjelder bestemmelsene i fjerde ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder fjerde ledd første og andre punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

V

I lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner gjøres følgende endringer:

§ 23 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Har invaliden rett til foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggpensjon, gjelder bestemmelsene i første ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder første ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp

§ 23 nr. 1 sjette ledd skal lyde:

Dersom det ytes foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggpensjon, gjelder bestemmelsene i fjerde ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder fjerde ledd første og andre punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

VI

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse gjøres følgende endring:

§ 36 første ledd andre punktum skal lyde:

Ytelser fra folketrygden som er nevnt i folketrygdloven § 17-8 fjerdeledd er likestilt med arbeidsinntekt.

VII

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordningen for apoteketaten gjøres følgende endring:

§ 19 første ledd andre punktum skal lyde:

Ytelser fra folketrygden som er nevnt i folketrygdloven § 17-8 fjerdeledd er likestilt med arbeidsinntekt.

VIII

I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd gjøres følgende endringer:

§ 12 nr. 3 fjerde ledd skal lyde:

Dersom den skadede har rett til foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggpensjon, gjelder bestemmelsene i annet ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder annet ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inn-

tekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

§ 19 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Dersom det ytes foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggspensjon, gjelder bestemmelsene i annet ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder annet ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

IX

I lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten gjøres følgende endringer:

§ 6 nr. 2 skal lyde:

–2. Dersom både Trygderettens leder og nestlederen har forfall, skal den eldste i ansiennitet av de andre juridisk kyndige medlemmer gjøre tjeneste i lederens sted *eller, dersom Trygderetten er inndelt i avdelinger, det juridisk kyndige medlemmet som har lengst ansiennitet som avdelingsleder.*

§ 12 nr. 2 skal lyde:

–2. Det organ som har truffet det påankede vedtaket, *skal, med de unntak som departementet bestemmer, være ankemotpart ved behandlingen av anken i Trygderetten. Rikstrygdeverket skal likevel være ankemotpart for vedtak truffet av trygdekontoret etter andre lover enn folketrygdloven og barne-trygdloven.*

I § 14 andre ledd skal ordet «leder» endres til «administrator».

§ 25 skal lyde:

Hvis Trygderettens kjennelse er til gunst for den ankende part, *skal retten pålegge ankemotparten helt eller delvis å erstatte de nødvendige utgifter som saken har medført for den ankende part, inkludert utgifter som Trygderetten er ansvarlig for etter bestemmelsene i lov av 13. juni 1980 nr. 35 om fri retts-hjelp.*

Hvis den ankende part åpenbart uten grunn har fremsatt eller opprettholdt anke, kan retten bestemme at vedkommende helt eller delvis skal bære de utgifter som anken har medført for Trygderetten og ankemotparten.

Saksomkostninger tilkjennes bare når parten har krevd det. Retten tar avgjørelse om saksomkostninger i den kjennelse som avslutter saken.

Retten avgjørelser om saksomkostninger kan påkjæres separat. Bestemmelsene i tvistemålsloven § 181 gjelder tilsvarende. Kjæremålsrett er den lagmannsrett som er nevnt i § 23 andre ledd i loven her. Fristen for å erklære kjæremål er fire uker fra den dag vedkommende mottok underretning om avgjørelsen.

X

Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser

1. Endringene i folketrygdloven §§ 5-8, 8-49 første ledd og 22-18, endringene i trygderettsloven §§ 6, 12, 14 og 25 og endringene i lov 23. juni 2000 nr. 55 om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover, trer i kraft straks.
2. Ny § 22-19 i folketrygdloven trer i kraft 1. januar 2002 og gis virkning for stønadsbeløp som ikke er utbetalt pr. 31. desember 2001.
3. Endringene i lov 30. juni 2000 nr. 57 om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd og i enkelte andre lover §§ 10-18, 11-16 og 11-20 trer i kraft straks. Endringene i § 11-18 trer i kraft 1. januar 2002 og gjøres gjeldende for nye tilfeller. Endringene i § 10-16 trer i kraft 1. januar 2002 for nye tilfeller, og for tilfeller hvor rehabiliteringspenger er samordnet med etterlatteytelser eller vilkårene for begge ytelsene er oppfylt pr. 31. desember 2001 trer endringene i kraft 1. januar 2003.
4. Endringene i folketrygdloven §§ 5-16, 10-8 tredje ledd bokstav e og f, 11-4, 15-14, 17-8 og 22-10 trer i kraft 1. januar 2002. For etterlatte som mottar ytelser pr. 31. desember 2001 trer endringen i § 17-8 i kraft 1. januar 2003. Endringene i §§ 8-12, 8-14, 8-34, 8-36, 8-38 og 8-39 trer i kraft 1. januar 2002 og skal gjelde for nye tilfeller. Endringene i §§ 8-49 andre ledd og 10-8 tredje ledd ny bokstav g trer i kraft 1. januar 2002 og skal gjelde for nye tilfeller. Endringene i folketrygdloven § 19-6 trer i kraft 1. januar 2002 og skal gjelde også for løpende tilfeller. Endringene i innholdsfortegnelsene til folketrygdloven kapittel 10 og 11 trer i kraft 1. januar 2002.
5. Endringene i lovene om krigspensjonering for militærpersoner §18, krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner § 23 og yrkeskadetrygdloven §§ 12 og 19 trer i kraft 1. januar 2002. Departementet fastsetter overgangsregler i forskrift.
6. Endringene i lov om Statens Pensjonskasse § 36 og lov om pensjonsordningen for apoteketaten § 19 trer i kraft 1. januar 2002.
7. Endringene i folketrygdloven §§ 3-25, 3-26, 3-27, 3-28 og 17-10 trer i kraft 1. mai 2002. Endringen i § 17-10 omfatter dødsfall som har funnet sted tidligere, men ytelsen utbetales tidligst med virkning fra ikrafttredelsestidspunktet.
8. Endringene i folketrygdloven §§ 15-8 og 22-12 trer i kraft 1. august 2002.

